



Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Pars Prima. De Tentationvm Natvra.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

PALÆSTRA CHRISTIANA.

PARS PRIMÆ

D'E

TENTATIONVM NATVRA.

CAPVT PRIMVM.

Tota hominis vita tentatio & militia.



Job c. 7. v. 1.
Vitam hominis esse militiam probatur Primò.

Vs. ævvs princeps Job de omni humanâ vitâ pronuntians: Militia est, inquit, vita hominis super terram.

1. Dum homo hanc vitam vivit, militem agit; non domi, nec in pace, sed foris & militiæ versatur; tenenda ei statio quam Imperator assignaverit, quantumvis illa labori ac discrimini sit obnoxia; vigilandum, excubiæ agenda; amplectenda vitæ conditio quam dederit Deus.

Secundò.

2. Summa hinc parendi necessitas est. Obediendum non Imperatori tantum, sed duci, tribuno, centurioni, aliis. Divinum imperium quantumvis durum, nunquam detrectandum; divinæ voluntati obsequendum, etsi ea cædat & verberet acerbissimè.

Juven. sat. 8. vers. 247.

Nodosam post hæc si frangat vertice vitæ non obloquendum duci, non centurionibus, non resistendum divinæ iræ, non ejus ministris.

Tertiò.

3. Univerſa militiæ ratio miseriarum plena; humana vita difficultatibus, periculis, ærumnis, tentationibus refertissima: ubi vis terrarum atque gentium triste aliquid aut sævum occurrit, quod vel corpus vel animum percellat. *Creaturæ factæ sunt in tentationem animabus hominum. & in miscipulam pedibus insipientium.*

Sap. cap. 14. vers. 11.

Quartò.

4. Militia explorat militum robur, vires, animum, tolerantiam, fortitudinem, constantiam, quid quisque vel pati possit, vel aggredi ausit: Humana vita experimentum sumit de quovis homine, quàm ille tolerans, quàm fortis & constans sit, quid agere, quid sustinere Dei causâ valeat. Militia est hominis vita, tentatio mera, & pæne continua.

Job c. 5. v. 7.

Eliphaz Themanites unus aliquis ex amicis Jobi dixerat: *Homo nascitur ad laborem.* Huic Jobus: Dixisti, ait, mi Eliphaz hominem nasci ad laborem. Hoc ipsum ego lubens confiteor, & unâ tecum affirmo, hominum vitam instituto militari quàm simillimam, in quâ laboris plurimum, & in quâ dura omnia sint toleranda. Militia est vita hominis super terram, in quâ laboriosa & permolesta plurima.

Idem cap. 7. vers. 1.

Cic. lib. 2.

Tuse. 99.

med. ferè,

mihip. 183.

† Serra, cor-

bis, rursum,

securis, lorû,

falx, catena,

olla, veru, &

*† Nam scutum, gladium, galeam, * in onere nostri milites non si que alia ad victum.*

** Hastæ, m,*

loricam, &

enumerat.

Et quanti, obsecro, laboris est vel solum militaris incessus sub tantis oneribus? Quod affirmans Tullius: Deinde qui labor, inquit, quantumvis agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria, ferre si quid ad usum † velint, ferre vallum? Nam scutum, gladium, galeam, * in onere nostri milites non plus numerant, quàm humeros, lacertos, manus; arma enim membra milites esse dicunt. Labores alios vetus Poëta enumerat.

Sæpe ferres imbrem caelesti nube solutum, Frigidus in nudâ sæpe jacebis humo. Nox & hiems, longæq; via, sæviq; labores Et terror castris, & dolor omnis inest.

Ovid. lib. 2. 41. art.

Militia, est vita hominis. Septuaginta interpretes: Tentatio, ajunt, est vita hominis labore, luctu, pavore, lacrymis, dolore plenissima: ubique plurima mortis imago. Hoc Jobus abundè satis expertus: *Terrares Domini, ait, militans contra me. Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.* Job usquequaque tentatissimus, sed in

omni tamen temptatione fuit firmissimus. Est enim tentatio, si etymologiam spectemus, Examen ad probandam rei firmitatem adhibitum. Hinc familiares illæ voces: Tentemus hominem, & pungamus aliquantulum, & appareat quid sit eo vitui aut virtutis lateat. Et hostis, & amicus tentat, sed animo diverso. Adversarius armatus hominis pectus tentat, num rimulam inveniat, quâ gladius aut contrus penetraret ac vulneret; amicus eundem ferreum thoracem explorat, & dicitur tunc telum illius excipiat, an tutum à vulnere præmuniat. Ita Deus tentat, & diabolus, sed modo ac fine diversissimo.

De Tentationibus differere animus est. Thema dicitur cendi ac scribendi multò utilissimum, imò & necessarium. Et quem ea res non tangit? Quis tentationum omnium expertus? Quidam principio, sine alii vehementius tentantur. Sunt qui per omnem vitam tentationum ventis gravissimè concutiuntur, prout æterna Sapientia & æquitas ad aurî libellam hæc omnia habet exactissimè appensa. Sed ante omnia noscendus est nobis ex Orco tentator vaserrimus, mille stropharum artifex. Magnæ virtutis, maximæ mercedis est tentationes hujus impostoris nosse eludere.

Dicendi ordinem porrò hunc servabimus. Primò Tentationum naturam aperiemus. Deinde Tentatoris genium sub oculos ponemus. Tertiò resistendi modum suggeremus. Militia & Tentatio est vita hominis. Hoc ipsum jam explicabimus.

§. I.

Triplex potissimum hostis cervicibus nostris imminet assidue, *Mundus, Caro, Diabolus.* In triplicem hunc hostem Bernardus velut digitum intendens: *Semper enim, inquit, spiritus Carnis mollis spiritus mundi vana, spiritus malitia semper amara loquitur. Quoties ergo importune carnalis cogitatio mentem pulsat: verbi gratia, cum de potu, de cibo, de somno, cæterisque, similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humo no quodam inardescimus desiderio: certum sit nobis spiritum carnis esse qui loquitur: & tanquam adversarium repellamus eum, dicentes: Vade retro Satana, quoniam non sapis ea quæ Dei sunt: sed magis Sapia tua inimica est Deo. Cum autem non de illecebris carnis, sed de ambitione sæculi, de jactantiâ & arrogantia, ca-*

Triplex

hostis

imminet

assidue

Mundus,

Caro,

Diabolus.

Semper enim,

inquit,

spiritus Carnis

mollis

spiritus mundi

vana,

spiritus malitia

semper amara

loquitur.

Quoties ergo

importune

carnalis cogitatio

mentem pulsat:

verbi gratia,

cum de potu,

de cibo,

de somno,

cæterisque,

similibus ad carnis

curam

pertinentibus

cogitantes,

humo no

quodam

inardescimus

desiderio:

certum sit

nobis spiritum

carnis esse

qui loquitur:

&

tanquam

adversarium

repellamus eum,

dicentes:

Vade retro

Satana,

quoniam non

sapis ea quæ

Dei sunt:

sed magis

Sapia tua

inimica est

Deo. Cum autem

non de illecebris

carnis, sed de

ambitione sæculi,

de jactantiâ &

arrogantiâ, ca-

terisq;

cariss, similibus cogitatio una versatur in cordibus nostris. spiritus mundi est qui loquitur, longè perniciosior hostis, & majori sollicitudine repellendus. Interdum verò satellitibus istis terga vertentibus, princeps ipse habens iram magnam tanquam leonem insurgit adversus nos, cum videlicet non ad voluptatem carnis aut seculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad invidiam, ad amaritudinem animi provocamur: importunè ingerendo si quid minus amicaliter minusve discretè factum videtur aut dictum: si qua denique aut in signo aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspitionis. Hinc ergo cogitationi non aliter quam ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab eà quam ab ipsa perditione cavendum.

Cum igitur à Mundo, Carne, Diabolo tam variè & pæne assidue impugnemur, Jobus rectissime dixit: Tentatio est vita hominis. Aut quod Grecis vocibus effertur: Tentatorium est vita hominis. Solent chimæci, qui flores & herbas igni eliquant, officinam suam, Laboratorium appellare. Hic carbones, hic diversi generis vitæ, hic prunæ, hic clibanus, hic aqua in clibanis exsudatæ, hic demum est quicquid ad illam florum & herbarum expressionem spectat: pari modo quicquid ad tentandum pertinet, in hac vitâ obivium est. Tentationibus plena omnia; nusquam non bellum; prælia & opiniones prælorum in regnis pæne omnibus. Non Asia tantum & Africa, sed & Europa tot jam annorum spatio bellis intestinis miserimè laborat. Militia est vita hominis. Verum de quânam hic Jobus militiâ loquitur? An de Asiaticâ, num Europæâ, an Africanâ? De harum nullâ, sed de illo interiore bello quod adversus Cacodæmones gerendum, differit. Cur igitur hoc non expressit & scripsit, Militia est vita hominis contra dæmones? Non optis hoc discernit: res ipsa loquitur. Illa alia bella huic colorata umbræ sunt; Interioribus prælis de vitâ decernitur, eaque immortalis.

Conflictus exercituum picti & veri summè differunt. Pingit nonnunquam excellentior aliquis Apelles iconios duces, congressus amatorum, cruentas pugnas eâ penicilli anis, ut spe dæmonis prælo putet interesse: hic ignes, & volantes globi, hic hominum & equorum cursus, luctæ, lapsus, vulnera, mortes; hi cadunt, illi jacent, isti ab equis calcantur, hi expirant; omnia penicilli artificio sic animata, ut spectatorem pæne terreat; sed animus errorum suum corrigens ponit pavorem & ipse sibi ait. Hæc picta sunt vulnera, picta Mors; tormenta bellica, micantes gladii, plumbeæ glandes, arma universa sunt picta, pictum prælium; nil formidemus. Talia profus sunt bella omnia, bella picta, si conferantur cum eo quod adversus Cacodæmonem movemus, idque ex istis causis. Inter hostiles duas acies magna plerumque æqualitas est; miles militi opponitur, vir contra virum pugnat & plerumque pari amaturâ; alter alterum cernit, uterque rem ferro gerit, colato pede congregiuntur, utrimque res capitis est. A interioris belli longè diversissima ratio; Nos omnium oculis expositissimi nullum hostium nostrorum cernimus; cum dimicatione capitis pugnamus: at hostes nostri non habent, quod perdant, nisi hoc unum, non vincere. 2. Nimis impates sunt qui manus conferunt, quod

Paulus affirmans: Non est vobis, inquit, colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum. Cum eis luctandum est, qui naturâ angeli, nequitia diaboli, jam plurimum usu milites sunt experientissimi. Saul olim Davidi contra Goliathum pugnaturo dixerat: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentiâ suâ. Idem hic dicendum: Nos pumiliones sumus & pueri bellis inexerti & insueti, at illi milites sunt exercitatissimi, gigantes, Samsones, qui Antonios, Hilariones, Macarios invadere, qui Paulum Apostolum, qui Christum ipsum Dei filium audent aggredi. Jam enim sex millibus pæne annorum

A hanc militiam exercent, omnia nôrunt stratagemata, consilia imperatoria percillant, tot victorias adepti fortissimum quemque subegerunt. 3. Numerus hostium nostrorum tantus, ut Theologorum aliqui dicant, unicuique hominem à centum diabolis oppugnari. O bone Jesu, diabolorum unicus, oppugnandos centum homines lat virium & animorum habet, quid igitur decuria Cacodæmonum, quid non poterit centuria, si hominem undequaque imbecillimum, eumque unicuique impugnet? 4. Hostium nostrorum machinæ, tela, Cata-pultæ, arma omnia perinde ut ipsi hostes eludunt oculos, spicula in nos evolantia obtutum omnem fallunt: in conflictu spectabili cum alienum in nos gladium stringi cernimus, nostrum & ipsi stringimus; at in illo cum diabolis congressu sæpe prius vincimur, quam pugnare nos sciamus. Non repugnat qui oppugnari se ignorat: pulvis nitratus Saranæ nil habet fragoris, silentio perit. Omne quidem peccatum est voluntarium, sæpe tamen incogitantes & inconsiderati peccamus. Est qui fortè fortuna non custoditum cernat anulum, nec illud religiosè cogitet: Non furtum facies. Mors igitur illum sibi subducit & sacco condit. Hoc quidem est voluntarium, sed inconsideratum; re melius examinata dolet & restitutum veller anulum. Ita compluribus incautis excidunt mendacia. Ita sæpe victoriam perdimus, priusquam pugnam subeamus. 5. Vulnera hic sæpissime sunt letalia; atque quod longè pessimum, non tarò sauciamur & non dolemus, mortiferam plagam accipimus, & ridemus. Talis reverà ille saucius: peccavi, ait, & quid mihi accidit tristes. En iste joco moritur, cælum perdit, nec jacturam sentit. Si lalum se sciret, ad chirurgum properaret, si damnum sentiret, de eo faciendum cogitaret. 6. In exterioribus bellis locus subinde tam commodus & opportunus est, ut ab hoste securitatem promittat; sunt Libes, Castra, Arces munitissimæ, quæ hostiles insidias omnes facillè propulserunt. Non ubique locorum in acie stamus, extra teli jactum sæpissime agimus. At verò nullus usquam à diaboli tentatione securus Nullus est locus: Non in templo, non ad sacram Aram, non ad ipsam Christi mensam; multò minus in foro, viâ, domo. A Saranâ insidiis tam parum tutus est Monachus in Odeo, Sacerdos in Altari, Anachoreta in Antro, quam tuta non fuit Eva in paradiso. Hi hostes subito à sexcentis milliaribus, trans mare, ex orbe novo advolant. Tam quietus, tam defertus, tam secretus, tam munitus, tam facer locus nullus est, qui suis latebris securum quemquam præster à diaboli tentamentis. Quod Gregorius asserens: Quia, inquit, in hac vitâ adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti recessu vivere sine tentatione nullatenus potest; plerumque in eo, quod ad requiem constructur, major dolor tentationis invenitur. 7. Uti neminem Locum, ita nec Tempus ullum ab insultu diaboli defendit. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli, & tempus pacis. Neque enim semper pugnae fervent & prælia. Sunt quandoque induciæ, sunt aliæ armorum feriæ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec festas, nec ullas servat inducias: mediis præcibus obturbat, diebus * sacratissimis infestat, & quidè magis quam aliis, (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ Majus bellæ incursum tuti agimus, diu nocturnè excubandum, & pugnam dum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vitâ hominis militandum, sed ipsa tota est militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda sunt. Assidui sunt illi clamores Dalilæ: Philistim super te Samson. Cacodæmones super te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decursiones ludicræ, sed pugnae sunt decretoriæ, inter necini congressus; de vitâ agitur & quidem æternâ.

B In conflictu spectabili cum alienum in nos gladium stringi cernimus, nostrum & ipsi stringimus; at in illo cum diabolis congressu sæpe prius vincimur, quam pugnare nos sciamus. Non repugnat qui oppugnari se ignorat: pulvis nitratus Saranæ nil habet fragoris, silentio perit. Omne quidem peccatum est voluntarium, sæpe tamen incogitantes & inconsiderati peccamus. Est qui fortè fortuna non custoditum cernat anulum, nec illud religiosè cogitet: Non furtum facies. Mors igitur illum sibi subducit & sacco condit. Hoc quidem est voluntarium, sed inconsideratum; re melius examinata dolet & restitutum veller anulum. Ita compluribus incautis excidunt mendacia. Ita sæpe victoriam perdimus, priusquam pugnam subeamus. 5. Vulnera hic sæpissime sunt letalia; atque quod longè pessimum, non tarò sauciamur & non dolemus, mortiferam plagam accipimus, & ridemus. Talis reverà ille saucius: peccavi, ait, & quid mihi accidit tristes. En iste joco moritur, cælum perdit, nec jacturam sentit. Si lalum se sciret, ad chirurgum properaret, si damnum sentiret, de eo faciendum cogitaret. 6. In exterioribus bellis locus subinde tam commodus & opportunus est, ut ab hoste securitatem promittat; sunt Libes, Castra, Arces munitissimæ, quæ hostiles insidias omnes facillè propulserunt. Non ubique locorum in acie stamus, extra teli jactum sæpissime agimus. At verò nullus usquam à diaboli tentatione securus

C Nullus est locus: Non in templo, non ad sacram Aram, non ad ipsam Christi mensam; multò minus in foro, viâ, domo. A Saranâ insidiis tam parum tutus est Monachus in Odeo, Sacerdos in Altari, Anachoreta in Antro, quam tuta non fuit Eva in paradiso. Hi hostes subito à sexcentis milliaribus, trans mare, ex orbe novo advolant. Tam quietus, tam defertus, tam secretus, tam munitus, tam facer locus nullus est, qui suis latebris securum quemquam præster à diaboli tentamentis. Quod Gregorius asserens: Quia, inquit, in hac vitâ adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti recessu vivere sine tentatione nullatenus potest; plerumque in eo, quod ad requiem constructur, major dolor tentationis invenitur. 7. Uti neminem Locum, ita nec Tempus ullum ab insultu diaboli defendit. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli, & tempus pacis. Neque enim semper pugnae fervent & prælia. Sunt quandoque induciæ, sunt aliæ armorum feriæ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec festas, nec ullas servat inducias: mediis præcibus obturbat, diebus * sacratissimis infestat, & quidè magis quam aliis, (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ Majus bellæ incursum tuti agimus, diu nocturnè excubandum, & pugnam dum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vitâ hominis militandum, sed ipsa tota est militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda sunt. Assidui sunt illi clamores Dalilæ: Philistim super te Samson. Cacodæmones super te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decursiones ludicræ, sed pugnae sunt decretoriæ, inter necini congressus; de vitâ agitur & quidem æternâ.

D Nullum tempus à diabolorum insultu defendit. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli, & tempus pacis. Neque enim semper pugnae fervent & prælia. Sunt quandoque induciæ, sunt aliæ armorum feriæ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec festas, nec ullas servat inducias: mediis præcibus obturbat, diebus * sacratissimis infestat, & quidè magis quam aliis, (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ Majus bellæ incursum tuti agimus, diu nocturnè excubandum, & pugnam dum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vitâ hominis militandum, sed ipsa tota est militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda sunt. Assidui sunt illi clamores Dalilæ: Philistim super te Samson. Cacodæmones super te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decursiones ludicræ, sed pugnae sunt decretoriæ, inter necini congressus; de vitâ agitur & quidem æternâ.

I Deirco Petrus contentissime vociferatur & monet: *Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam Leo rugiens excutit quarens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Sobrietatis, vigilantia, Castitatis, Sapientia, Sanctitatis mater est, gula & crapula Somnolentia, Libidinis, Oscitantia, Insuperbia, aliorumque vitiorum fecunda mater. *Timotheo Paulus: Tu vero, inquit, vigila. Sardenis Episcopo Christus: Esto vigilans & confirma cetera.* Eam ob causam Cyrillus: *Opus est, inquit, sobria mente, & vigilantibus oculis, ut zizania vitemus pro tritico, pro ove lupum, pro Angelo bono diabolum.* Hic semper vigilet in omnem nocendi occasionem intensissimus. Ergo vigiles cum vigili luctemur. Hic Argi simus; milis oculis in hunc unum hostem est vigilandum.

Ad vigilias quoque excitans Hieronymus: *Ergas frater, inquit, erras, si putas nunquam Christianum persecutionem pati. Tunc maxime oppugnaris, cum te oppugnari nescis. Adversarius vester insidiatur in occulto, sicut leo in spelunca suam insidiatur ut rapiat pauperem: & tu frondosa arboris relictus umbraculo, molles somnos, futurus preda, carpis. Inde me persequitur luxuria, inde avaritia conatur irrumper, inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo: compellit libido, ut habitantem in me spiritum sanctum fugem, ut templum eius violenter: persequitur, inquam, me hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes: & ego infelix victorem me putabo, dum capior.* Uti vero sollicitus est Deus, ut nos foveat & servet, ita sollicitus est diabolus, ut nos perdat & maect.

Nec comedere tantum sed devorare pradam cupit. Qui asinum vituli arum comedunt, ossa relinquunt; diabolus devorat: nam homini, quem tentando vicit, Deum, Dei gratiam, eamque gaudia rapit, glaudit & consumit omnia. *Militia est vita hominis, tentatio jugis, vigilantiæ & certandi. Nemo minus a tentationibus. Cum Perro Chryologo proclamare licet: Communis cursus est presentis vite, tentationibus apprehendi. Arenam pugnae accipitis ingressus es, in qua non apprehendes bravium nisi curras, non coronaberis nisi pugnes.*

Loca omnia diabolus tentator reddit infesta, aërem, terram, aquas, jamque venatorem, jam aucupem, jam piscatorem agit. Aviculas fallit viscatis virgis, virgatis decipulis, laxioribus nodis, dispositis castibus. Pices capit hamo, reti, nassa, tridente. Eam scilicet insigit hamo escam, quam seip appetituros pisciculos; insidiae locis omnibus instructa. Quod si aviculam vel plumulam vel unguiculo derineat unico, jam capta est. Ita hominum quosdam illecebris oculorum, alios illecebris aurium, hos gula, illos luxurie delinimectis, hos lingua, illos vestium pompa, hos nimiam corporis curam irretit. Omnia tentationum laqueis plenissima, quod Antonium Magnum fecerunt vidisse. Laqueorum medii stamus, sedemus, ambulamus, dormimus; imò laqueos comedimus & bibimus. Copiosissima utique tentationum materia; defectu aut excessu nusquam non laboratur. Militia & tentatio est vita humana. Hebraeus psaltes: *Ecce, inquit, mensurabiles posuisti dies meos.* Sunt qui cum Ambrosio legunt: *Ecce palæstras posuisti dies meos.* En, mi Domine, ait, omnes dies vite sunt palæstrici, luctationibus facti. O mortales, nemo hic somniet dies quietis, feriarum, soporis, deliciarum, ludærum, otii, gaudiorum, bacchanalium. Breves & pauci dies sunt, sed laboris, vigiliarum, negotiorum, exercitationis, dolorum, afflictionis, dies luctus & luctæ, dies operosi valde. Ecce palæstras posuit Deus dies hominis. Rectè additur: *Vniversa vanitas omnis homo vivens. Et substantia mea tanquam nihilum ante te.* Subitò totus homo veluti follis aut pila vento inflata. Si compungatur aciculâ, diffluit & solvitur; sic vita hominis, re minutissima dissipatur, & in vagum pulverem suumque nihilum fatiscit.

1. Petr. c. 5. v. 8. & 9. Sobrietatis virtutum mater est, Gula & crapula vitiorum.
2. Timoth. cap. 4. v. 5. Apoc. cap. 3. vers. 2.

Hieron. to. 1. epist. 1. ad Heliodorum ante med.

Cur diabolus dicitur devorare.
Iob c. 7. v. 1.

Omnia loca diabolus tentator reddit infesta.

Diaboli castes ad decipiendum homines.

Pf. 38. v. 6.

Ibidem.

Re minima vita hominis dissipatur.

Hominis vita est militia: quam Epictetus etiam exponens: *An nescis, inquit, longo vite tempore necesse esse multa, eaque varia accidere: hunc succumbere febrî, illum latroni, alium tyranno: Talis enim mundi natura est, tales amici tui. Frigora & ætus, & vitæ ratio minus apta, & itinera & navigationes, & varii casus, alium perdunt, alium extorrem agunt: alium legationem obire, alium militare cogunt. Sedeto ergo, imò ad hæc omnia attonitus, lugens, impositi voti, calamitosus, aliunde pendens, neque ex uno atque altero, sed ex infinitis. Istanc audisti? Philosphis? Ista didicisti? An necis negotium hoc esse militiam? huic excubias agendas, illi speculatum abeundum, alii etiam pugnandum in hostem? Fieri nequit, ut eodem in loco sint omnes; neque etiam expedit. Tu vero omisit Imperatoris mandatis quæris, tibi aliquid ducius mandatum esse, neque id exequeris, nec animadvertis qualem esse, quantum quidem in te est exercitum? Nam si te quidem omnes imitentur, non fossam quisquam fodiet, non vallum muniet, non excubabit, non pugnabit: sed nullum usum expeditioni præbere videbitur. Rursum nave cum veheris, unum locum tene, in eoque permaneto. Si vero malus confendendus erit, recula. Si in portam currendum, nolito. Quis autem gubernator te feret, ac non potius tanquam inutile vas ejiciet, qui nihil aliud sis nisi impedimentum & malum exemplum ceteris nautis? Ita & hic res sese habet: militia quedam est cujusque vite, eaque longa, & varia. Tentandum tibi est militis munus: & quidquid Imperator jufferit, ad nutum ejus exequendum: & si fieri queat, diviniandum etiam quid velit. Obtemperandum & vigilandum. Vigilate itaque, & cetera confirmate. His geminam præceptiunculam subnecto.*

I. Si nostra omnis vita est militia, tentatio, Palæstra merissima, uti est verissime, constitutum nobis sit omnia perpetua, quæ in hunc mundum spectant. Imperator ac Edictor Christus nos pati voluerit. Quisquis olim ad arenam, ludum, palæstram auctorabatur, jurabat se omnia passurum a futurumque quæ legitimum gladiatorem facere jus, mos esset hoc modo: *Sacramentum juratum, uti, vinciri, verberari, feriòque necari.* Ergo in ultionem, verbera, necem juratum. In has ipsas leges & nos Christo Ludi Domino juremus. Nec mirum, nec novum nec insolitum, nec nimis durum videatur, quidquid denique obvenierit perferendum. Milites, Palæstræ, gladiatores sumus ad hunc ludum, & ad hanc palæstram auctorati. Contusiones, plagas, vulnera si non ridente ore, tranquillo saltem ac patiente animo perferamus. Medii tentationum agimus. Nihil inopinatum sit nobis, quod in arenâ gymnasticâ fieri consuevit. Gladiatorium non est ad ullum idem trepidare.

II. Imparati nunquam sumus ad luctandum. Ubique hostes & antagonystæ, ubique tentationes & pericula, ubique luctationes & certamina, ideo nunquam ponenda sunt arma, nunquam condendus gladius. Cavendum ne vel læsi quidem unquam de statu & gradu deiciamur. Quod Paulus præcipiens: *Stare ergo, inquit, succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriam justitie, & calceati pedes in preparationem Evangelii pacis. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo positæ omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumere, & gladium spiritus (quod est verbum Dei) per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantiâ & obsecratione pro omnibus sanctis. Athletæ Christiani est, nunquam inermem aut imparatum inveniri.*

CAPVT II.

Tentationes frequenter eò gradiores, quò tentati homines sunt sanctiores.

Metallum formosissimum est aurum, formosum in crumenâ, formosum in dextrâ, formosum in abaco & mensâ; suam & in cæno retinet formam, in tæteque sordes amœnùm splendet. In aquâ nil sui perdit, in igne plus nitoris & auræ* acquirit. Metallum sanè nobilissimum, quod ubi ubi sit, nobilitatis suæ semper est retinentissimum. At verò scœnum & lurum nec aquam nec ignem ferunt; in aquâ lutum soluitur, duræscit igne; in aquâ putrescit scœnum, in igne comburitur. Aurum ubique & semper pulchrum. Talis est homo bonæ mentis, inter tentationes velut aurum, inter ignes durat illustri patientiâ & fortitudine. Hinc plerumque quò sanctior est homo, eò gradior est tentatio. Quod jam uberior explicabimus.

§. I.

Prudens ac verus scitum est: Ubi sanctiores homines, ibi vehementiores tentationes. Quam arbor sit robusta, turbis monstrat procella; quos animos gerat miles, declarat pugna; quam peritus sit nauta, in tempestate cernitur; ignis probat aurum, tentatio Christianum. Tempestas, ait Basilus, probat nauclerum, athletam stadium, ducem confectus & prælium, calamitas hominem magnanimum, tentatio probum aut improbum?

Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Vlyssis,
Penelope felix, sed sine laude foret.

Sed miretur quis chariores amicos, sanctiores viros à Deo plerumque acerbius tractari, exagitari gravius, alios longè humanius haberi. Quid causa? Crisostomum longè cautiore manu quam poculum aureum tractatur, quia illud admodum fragile alisu aut lapsu unico in testas jugulatum abit: ita Deus parit inferioribus, naturam vitri æmulantur, tentatione facillimè vincuntur. Solidæ virtutis homines & in palæstrâ sæpius exercitati velut vasa aurea cadunt illaesa, alliduntur sine noxâ: his sanè non parçitur. Siracides tironem in Dei obsequiis per humaniter erudiens: Fili, ait, accedens ad servitutem Dei sta in iustitiâ, & in timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Filium appellat, qui Deo servit: homines è filiis servos faciunt; contra Christus è servis filios constituit. STARE VOX bello usitatissima. In exercitu Romano stationes distinctæ à vigiliis, quoddam illa diurnæ & ante portas. Stabatur ab equitibus & peditibus, aliis super aliis & longè ab junctis, & ob defatigationem circa meridiem mutatis. Et omnino capitale fuerat locum deseruisse aut penitus fugisse ex statione. Tu ergo quisquis Deo serviturus venis, jam ad portas, jam ad signa in acie sta; quocumque loco dux tuus te collocarit, ibi sta; & quamvis hostis irruat, tu tamen sta; & licet spiculis in te pluât, tu tamen sta; ita enim Sacramento dixisti, apud tuum ducem te constantissimè staturum. Locum deseris, aut statione excedis? aut tu, aut certe nomen tuum in patibulum ibit ad infames illas aedes figendum. Sta igitur, sed in iustitiâ & timore. Bene age, & tamen time. Diabolo totis viribus resiste: in eos enim insurgit sævior, quos sentit à Deo ardentius amari, in hos magno fertur impetu: nam ex hac victoriâ nobiliorem sperat triumphum; superbissimus coluber gloriosus hinc filios Deo rapere, quam mancipia; Avernalis hic gulo dapes appetit selectas. Inter filios Jacob non multum discordiæ vigeat, nec alter alterum excruciat, omnium tamen invidia in unum collineabat Josephum, hunc capitalibus odiis insectati:

A Venite, ajunt, occidamus. Nimirum invidos eorum oculos ussit tunica polymita quam ei pater fecerat. Diaboli quâ Angeli, fratres nostri sunt majores natu, quia verò nos Deo chariores cernunt, incredibili & protus inter necinâ in nos furunt invidia. Exegerat Christus, quod Marcus narrat, ab adolescente dæmonem, qui exclamans, & multum obsecrans eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut nulli dicerent, quia mortuus est. Cur illum non antea tam crudeliter habuit? quia illum ut suum possedit. Ita reverâ diabolus sede, quam occupavit, pulchus, atrocissimè sævit, & omnem motum lapidem, ut in hospitium assuetum parit reditum. Ita Ægyptius tyrannus Pharaonis populum nunquam indementius accepit, quam cum ille abitu moliretur. Ita prædones non multum exultant ad prædam, si præter olus & rapas nihil inveniant; argentum quarunt & aurum. Ita piratæ naves vacuas non oppugnant sed onustas: ita omnino & diabolus, ubi plus collectus est thesauri, plus gratiæ divinæ, ibi vigilantior prædam inhiat, & conatu animosiore pugnat.

Est qui seipsum miratus dicat. Cum ego cuticulam meliusculè curarem, cenarémque lautius, caris precibus, jejniis longè rarioribus initis, cum liberius delinquerem, tot sanè tentationibus non urgebar, quibus jam obruor: preceationes jam frequentiores in eo, inedia crebriorem tolero, plus stipis erogo, & nisi valde sollor, modestius & cautiùs me gero, tentationibus tamen plurimis exagitor, alia ex alia nascitur; videtur omnes catenas diabolus rupisse. Ne mireris hoc, ô bone, sed accedens ad servitutem Dei sta in timore & iustitiâ, & prepara animam tuam ad tentationem. Acheronticus Pharaon eos maximè insectatur, qui Jugam adornant Deum secuturi. Furem maturum licet etiam claudicans non difficulter assequitur. At ubi vincit insignis carceres effregit & captus, omnis apparitorum & licetorum tribus eum persequitur. Hoc solenne cacodæmoni, cum observat aliquem suorum jam imminere celo, omnes intendit vires, vim omnem exerit, ut hominem à cæptis avertat. Hoc enim perduellis angelus laborat, ut neminem eò sinat ascendere, unde ipse detrusus est.

§. II.

Cum Paulus Ecclesiam Christi vexaret auctoritate maxima fuit & potestatis, ab omnibus cultus, Pontificum literis commendatus: at ubi verterunt vires, & Paulus oppugnatam Ecclesiam defendere, Christum Dei filium extollere, religiones novas suaderet, orbis universus ei reclamavit, omnes illum persecuti, præcipue Judæi, innumera tentationes oborta. Verissimum: Omnes qui piè volunt vivere in Christo, persecutionem patientur: mali autem homines proficient in pejus. Rex David ad omne Dei obsequium animatissimus: Iuxta, ait, & statui custodire judicia justitiæ tuæ. Vix hæc dixerat, & continuo subjunxit: Humiliatus sum usquequaque Domine. Si ita sese res habet, quis adeò ardentem cupiat sanctimoniam & innocentiam complecti? Ergo supra mediocritatem probitatis, ajunt, non ascendamus; non simus nimium pii: in turbâ consistere sit fortè minus gloriosum, at erit etiam minus periculosum. Nos Ephesi natos credamus, ubi neminem oportuit excellere. Singularis morum sanctitas tentationibus nimis est obnoxia.

Impiæ prorsus & damnatissimæ voces sub orcum mittendæ. Vos potius quicunque cælum ambitis, jurate & statuite custodire judicia justitiæ divinæ. Sequitur tentatio? Humiliaris usquequaque? In lucro id ponendum. Cum psalte regio pro se quisque clamet: Vivifica me secundum verbum tuum.

De diabolo Hebræus vates Habacuc velut de tyranno submonens: Et ipse, ait, de regibus triumphabit. tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super munitionem ridebit. Et facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

Gen. c. 37.
vers. 20.
Diaboli
quia nos
Deo chariores
cernunt
inter necinâ
in nos furunt
invidia.
Marc. 9.
vers. 26.

Ecclesi. cap. 2.
vers. 1.
Diabolus
eos maximè
insectatur
qui
fugam
adornant
Deum
secuturi.

Paulus Ecclesiam
vexans auctoritatis
fuit maximè
defendens ab
omnibus
persecutus.
2. Tim. c. 3.
v. 12. & 13.
psal. 118.
& vers. 106.
Ibid. v. 107.

Habac. c. 1.
v. 10. 14. 15.
& 16.

principem. Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagenam suam, & congregavit in rete suam. Super hoc latabitur & exultabit: propterea immolabit sagenam suam, & sacrificabit reti suo, quia in ipsis incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus. Delicatissima diaboli gula est: cupedias eluritur, perquam eruditum habet palatum satanas, saltares sectatur cenas, viros sanctos adoritur, tentat, allicit, sedat, fatigat, dum denique in lassam suam pertrahat. Nec quinquaginta quidem annis vel unicam hominem tentate negligit, modo tandem vincat. Nec ratio illi pertinacissimus hic labor ad votum successit. Ideo Dominus Jesus in supremam cenam pridie mortis aperitissimam communionem: *Ecce, inquit, satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Expetivit vos (ait optimus pastor) & magnis rogationibus instigat ut ventilandis vos concuteret, turbaret, à me avelleret pusillanimitate, impatientia, infidelitate. Et ut sciatis, vos expetivit, vos Apostolos, qui cœpistis sanctè vivere, qui propterea omnia deseruistis, qui me carne ac sanguine jam pasti estis, vos jam designatos orbis Episcopos & concionatores expetivit. Et certè non omnino vacuam traxit sagenam hic piscator; inanem operam non stimpfit, nec cribro aquam hausit. Hinc enim proditio Judæ, negatio Petri, incredulitas Thomæ, ceterorum fuga: Judam devoravit, ceteros cribro succernere & evannare voluit. Atque hoc in Apostolos est ausus. Cibus ejus electus. Quod & Jobus, Tobias, David, Daniel, tot alii sunt experti. Diaboli gula cupidinarum talium amantissima.*

Diaboli gula est delicatissima: Ideo in tentatione hominum non fatigatur.

Luce. cap. 22. v. 31.

Patadigma. Ioan. Major in speculo, etc. mibi pag. 250.

Anachoretam memorant à cœlesti ductum ad diversa sanè spectacula. Primum quod videndum ei obiectum congregatio fuit Monachorum, ad quam innumeri cacodæmones vort agmina muscarum ad rufficanam cauponam convolarunt. Expavit ad hoc spectaculi homo solitarius. Mox inde in urbem pertractus unicum vidit diabolum eumque otiosum veluti fatigatum canem portæ civitatis incubantem. Admiratus istud Anachoreta. Et quid hoc rei est, inquit, viri illi religiosi à tot diabolis obsidentur, hanc urbem totam unicus non infestat, sed per otium tanquam sibi metuens prospicit. Cui Angelus: Hi civici homines, inquit, devoti satanæ ad ejus leges & imperium suos mores conformant. Hinc tentatoribus aut impulsoribus non egent; spontè currunt. Ad eos in officio continendos satis est vel unicus ex inferis custos, uti puerulus magnum gregem ovium ante se agit. At vesò illi alii jurati sunt hostes diaboli, cui pro viribus resistent. Hinc eos Lucifer factò agmine incurfat, hos verò Numini devotos in suam lassam pertrahere nititur. Ut scias, cibus ejus est electus.

§. III.

Cum Angeli Hussæ regionis principes velut in curiam convenissent, & unà etiam orbis circuitor dæmon adfuisse. Senatus præses Jobum impensius laudans: *Nanquid considerasti, ait, servum meum Job, quod non sit ei similis in terrâ, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Mox satan veluti sagax venaticus canis conspectâ ferâ concitatissimo cursu ruens hunc ipsum sibi expetivit tentandum. Et cibus ejus electus. Oves & vaccas, ignava pecora non venatur, sed cervos & feras generosiores: illos qui ut jumenta vivunt, ventris aut Veneris mancipia, tentationibus non sollicitat, sed quos pudicis & sanctis moribus ornatos sibi minus habet obsequentes. Quod dilucidè affirmans Gregorius: *Hostis callidus, inquit, quos justitia luce emitescere conspiciat, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit, ut plerunque plus se urgeri tentationibus sentiant, quàm tunc, cum lucis interna radios non videbant. Et multos Deus illicitè atque perversa perpetrantes gratuitò prævenit, atque ad opera sancta convertit, & nonnullos rectis artibus deditos, flagello interveniente corripit ac si placentes quasi displiceant, affligit, Salo-**

Job c. 1. v. 8.

Greg. l. 29. moral. c. 12. mibi p. 966.

Idem l. 24. moral. c. 10. mibi p. 857. Deus multos perversos

A mone atresante, qui ait: sunt justis quibus multa eveniunt, quasi opera egerint impiorum; & sunt impii qui ita se cœcitant, ac si justorum facta habeant. Quo nimirum omnipotens Deus inestimabili pietate dispensat, ut & justos flagella crucient, ne opera extollant, & injusti saltem sine perâ hanc vitam peragant, quia ad tormenta, quæ sine fine sunt, magno agendo festinant. Hostis noster adhuc in hac vitâ nos postros quando magis nos sibi rebellare conspiciat, tantò amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos verò eò vehementius incitatur, quò ex corde nostro, quasi ex jure propriae habitationis expellitur.

Anno Christiano 1566. Laoduni feminam à malo dæmone infestam homines parum sancti liberare conabantur ab hospite Avernali. At ille cunctis audientibus clamabat: Nihil mihi à vobis metuo; amici sumus & federati. Res est toti Picardiæ notior, quàm ut negari possit.

B Annales Regum memòrant Hebræum populum in Masphar convenisse ad agendam pœnitentiam, ad Numen lacrymis, precibus, jejuniis placandum. Hoc ipso tempore Philistæus hostis irruit ad oppugnandos Hebræos. Res mira; tunc maximè terrebantur ab hostibus, cum illi sincerissimè divinam opem poscerent. Quod Gregorius expendens: *Cum, inquit, altiori vitâ proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus invident, nobis infestiores sunt. Nec solùm unus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur. Nam si diabolorum legio potest hominem unicum occupare, poterit etiam tentare. His apollitè dixit Cyprianus: Eos cupit desicere, quos videt stare. Que Petrus Chrysologus inligni faciendâ confirmans: Diabolus, inquit, inter fideles; inter sanctos, peccatum; inter pœnitencios, licet; inter simplices, dolos; inter innocentes nequitiam gratis ferere consuevit, non ut acquirat zizama, sed ut triticum perdat, nec ut eos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quàm militem perit, nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes: sic diabolus non peccatores querit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat sic laborat. Et cibus ejus electus.*

Ita sanè quò sanctiores homines, eò plerumque molestiores tentationes. Sed homini pio hinc crescat animus dum cogitat: Ego jam quidem tentator sum, sed inde, putem, Deo etiam commendator. Non est vir fortis & strenuus qui laborem fugit: verùm ibi crescit illi animus, ipsâ rerum difficultate, speratque è rebus etiam difficillimis salutarem exitum. Non enim nescit optimum quemque inopiâ aut in valetudine, aut aliis incommodis à Deo affici. Nec ignorat in castris etiam periculosa fortissimis imperari. Dux certè leatissimos mittit, qui nocturnis hostes aggrediuntur insidiis, aut iter explorent, aut præsidium loco dejiciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit: *Malè de me imperator meruit: sed bene judicavit. Ita quicumque plus aliis jubentur pati, & acerbius tentantur, idem dicant: Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur nostrum in se amorem. Quique igitur apud se statuat: quantò cacodæmon vehementius me oppugnârit, tantò illi animosius resistam. Hic vincit, qui resistit.*

CAPVT III.

Tentationes amicis Christi nequaquam ignominiose.

Lignum in officinâ statuarii jam dolandum, quod in Apologis est, opificem seridè affari cepit hunc in modum: Mi Magister, quàm inhumaniter, quàm rigidè ac inclementer nos tuas arbores tractas, bipennis, alesiâ, securi ita nos cædis tanquam si tuæ non sumus, delin ferramento cavitario & cultrellis acutissimis ita nos contescindis & scalpis, ut ligni & arboris formam penitus perdamus, nobis ipsis jam planè dissimiles. Hic statuarius:

rius: Tu planè, inquit, ut lignum, & ut truncus loqueris, cui nihil inest cerebri. Si tibi vel mica falis foret, ingentes mihi gratias ageres, quòd hoc laboris subeam, & e truncò statum scalpendo faciam. Tibi istud summo est honor; in silvâ stanti nemo caput aperiet, nemo genua flectet. Ubi supremam operi manum inposuero, accedet pector & inaurabit te, inauratam dente poliet & levigabit; inde in arâ collocaberis, hic vario cultu tanquam imago hominis sancti afficeris. Querela tua prorsus lignea & fatua est; necis quid dicas; tu igitur silvæ tuæ obliviscere, scalpum sustine, & brevi tuos ipsâ miraberis honores. Arbores aliæ foris manent in silvis inhonoratæ, pabulum ignis futuræ; tibi perpetuus ex merito contingeret honor.

Nos homines exiguissimæ sapientiæ quàm cupere-mus jam esse sancti, jam celo locati, sed aciem, scal-pram, dolabram, securim pati recusamus. Hic adver-sus statuarium querelæ oriuntur sexcentæ. Nimirum ho-mo cum in honore esset non intellexit; tentationes velut ascias & securis horret. Otruncæ, ô lignum rude manus artifi-cis & acutiore ferramenta ne repelle; secari & scalpi te permittre. Hoc tuo fit honori. Cum in nobilem statum evalesis, silvâ exiisse, frondes totque alia perdidisse non penitebit. Ita prorsus tentationes amicis Christi neci-quam ignominiosæ sunt. De quo jam differendum.

§. I.

Principiè hic varia obiciuntur. Est qui dicat: Meas ipse sordes erubesco; & nolim videri ab aliis aut sciri quàm sordæ, execrabiles, abominandæ cogitationes nonnunquam me infestent; Ah, divinos oculos exire nusquam licet; spectatores cælestis formido, quòd profugiam? Non mala hæc cogitatio. Sed ne cadamus animis; tentationes quantumcumque turpes & horribiles, nec dedecori, nec damno sunt, si adorianur resisten-tem. Hic vinci, est, pugnare posse.

Cum dicit pagum transimus, gravissimè indignamur, si è rusticis tuguriis molossi in nos prorumpant. Mox enim vociferantes audias: Cur isti nebulones non alligant suos canes, ut cuivis turò liceat transire? Ita for-san obliquè querimur: Cur Deus suos Cerberos non coëctet inferorum catenis? nuspiam nec momento quidem ab illis tuti sumus: ad latus semper hærent dia-boli, & omnes nobis vias obsepant. Ergo Deus illos vinculis adstringat; ita quieti ab illis agemus. Ista nos humano more supputamus, & quietem præproperè, lo-co non suo, nec tempore, anhelamus. Nimirum extra tentationis aleam esse cuperemus. Erimus: sed non-dum. Prius pugnandum, à pugnâ & victoriâ venit quies. Hoc Deo & nobis magis honorificum, idque pluribus de causis.

Hinc enim elucet 1. Suavitas regiminis divini. Opti-mus Deus quemadmodum homini, sic & dæmoni ar-bitrium, subinde saltem, permittit. Violentum nimis ad omnia manus ei stringere.

2. Clementia divina hic cernitur, quæ cæcò dæmoni alas non evulsi, sed accidit, dentes non excussit, ungues non præcidit, sed illos istos ita detrivit limâ, ut nec mor-dere jam, nec innocere ullum possit nisi volentem. Debi-litatus & fractus est in plurimis. Alioquin certè, si quod vult, & naturæ viribus potest, sineretur agere, orbem sulque deque jam pridem verisset, nostrum omnium confodisset jugulum. Sed aded accise potestatis est, ut illud ei in omnibus præfixum, HVC USQVE. Sicuti Ma-gistratus in reum carnifici dicit: Hunc in modum sub-jiciatur quæstioni; eò usque torqueatur, tot mulctetur plagis, illud supplicii luat. Ita omnino Deus ad unguem præfixit dæmoni quousque in nos illi liceat sævire. Quod loco suo uberius explicandum. Nam maximi re-ferret hoc quàm probissimè capere.

Tom. II.

3. Divina Sapientia hinc apparet, quæ quidem genium superbissimum viribus uti naturalibus sinit, nihilomi-nus ab homunculis multò infirmis, vincitur creber-rimè. Hoc sane menti tam sublimi, angelo tam potenti summo dedecori & probro est ab hominibus lreis vel-ut bestiam cacam rideri. Obibat olim Monachii per plateas ursus cæcus, puerorum & puellarum ludibrium. Cum enim miserum pecus sibi mendicaret pabulum, passim illis vocibus salutabatur: pande fauces bellua; quantum potes, hia. Hiavit, fauces pandit, sed sæpe pro panis buccæa sordes, lapilli, lutum in os frementis bestiæ conjecit. Ita diabolus, verissimo nomine, pau-per, hinc illinc sibi pabulum mendicat, sed à vulis lu-dibrio habetur. Athanasius refert: Antonium suis dixit: se: Creditur filio, quod dicitur sum vobis? Videt aliquando diabolus excessum corpore, qui se Dei vir-tutem & providentiam ausus est dicere, & ait ad me: Quid vis ut à me tibi donetur, Antoni? At ego in eum

Divina sapientia apparet.

Diabolo summo est dedecori ab hominibus rideri.

Athanasius refert: Antonium suis dixit: se: Creditur filio, quod dicitur sum vobis? Videt aliquando diabolus excessum corpore, qui se Dei virtutem & providentiam ausus est dicere, & ait ad me: Quid vis ut à me tibi donetur, Antoni? At ego in eum

Christi nomine armatus, spuraculum maximum in os ejus ingessit. Et statim procreta virtus illa evanuit. En Lucifer Angelorum formosissimus, velut ursus cæcus ab homine conspuitur. Iam tu, ait Augustinus, ille de draconi, ad hoc enim hic factus est draco.

Aug. tom. 8. in 1. 103.

4. Potentia divina hic elucet, quæ grande bonum elicit è tentationum malo. Diaboli tentatio, nostra per-fectio: unius peccatum, alterius meritum. Diabolus cet. Deo subjectissimus sine licentiâ divinâ nil potest. In Ægypto aquas in sanguinem mutare, & ranas poruit producere, quia id Deus permisit; culices procreare non potuit, quia Deus id non permisit.

4. Potentia divina elu-

5. Justitia divina hinc enitescit, sic enim multa pu-niuntur delicta. Tentatio velut spuma caustica noxa-rum sordes eluit. Quod Gregorius asserens: Fir, inquit, mira dispensatione peccatis, ut unde malignus hostis cor ten-ent, ut inseriat. Unde misericors conditor hæc crudat ut vi-vat. Jam olim Deus per Isaiam id se facturum monens: Er convertam, inquit, manum meam ad te, & excoquam ad-purum scoriâ tuam, & auferam omnem stannum tuum. Auri-faber argentum eliquat igne, ut à stanno, plumbo, me-tallisque alijs seccernat & expurget; Ita Deus hominem urit tentatione, ut purget à criminum labe. Et fructuo-sum nobis & honorificum est tentari. Gregorius quem dixi, assignans causam: ut tantò, ait, sit copiosior fidelium gloria, quanto eis irrogata fuerint graviora prælia.

Justitia divina eni-tescit.

Greg. lib. 2. Moral. cap. 24. mihi var. pag. 349.

Deus hominè urit tatione; ut purget à crimi-num labe. Greg. in lib. 1. Reg.

§. II.

Cum hostis singulari stratagemate ac insidioso ex-cursu aggrediendus est, non tirones, non ignavis-simi militum seliguntur ad id genus pugna: veterani & exercitatissimi quique ad signa evocantur. Hoc illis lau-di est, ad aggressus arduorum adhiberi. Ita & ijs, quos Deus gravius tentari sinit, honori est, in arduis occupa-ri. In munitissimis castris, eò locorum optimi collocan-tur, ubi vehementior insulcus hostium timetur. Quis hoc illis probrosum dixerit? Haud aliter Deus ad eam vitæ conditionem multos evocat, in quâ tentationibus arduis oc-cupant. Hic certandum pro Rege & pro lege. Felix persecutio, ait Augustinus, cuius Deus est causa. Eodem prorsus modo licebit dicere: Felix tentatio, quæ aucto-rem habet & adiutorem Deum. Quid verò aliud est ten-tatio quàm hostis avernalis persecutio?

Homini-bus, quos Deus gra-vius tenta-ri sinit, ho-nori est, in arduis oc-cupati.

Uede glo-ria sancto-rum emer-serit. Act. c. 5. v. 41.

Purpuratis Christi Athletis nil æquè magnam pepe-ri gloriam, quàm pro Christo contumelias, carcere, plagas, tormenta, fannas, vulnera, necem pertulisse. Iban-t Apostoli gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Cadebantur vir-gis tanquam crucis candidati; at illi hanc ignominiam & virgarum supplicium summi honoris argumentum interpretabantur; non quia hæc passi, sed quia hæc pati pro nomine Jesu digni sunt habiti. Primæ dignitatis est pro care.

Primæ di-gnitatis est pro Chri-sto dimi-pro care.

M m

pro Domino Jesu dimicare. Cum ergo tentamur, animosissime resistamus. Pro hoc Rege, pro hac lege certasse immortalem parit gloriam.

Videte obsecro Tarlensem Paulum; nequissimus illi apparitor adjunctus? non ut serviret, sed ut colaphis suum Dominum caderet angelus Satanæ, stimulus carnis. Quid hoc monstri, obsecro? Apostolus, & tantus universi orbis doctor carnem sentit stimulantem? In paradysum, in supremum cælum eductus fuerat, & caro illi jam faciat injurias? An non istud pudori & verecundiae fuit? Rogavit quidem Dominum, nec simplici vice, à vexatore tam importuno liberari. At ubi audiit hæc in re divinam gratiam sufficere, mox ad omnes tentationes excipendas paratissimus: Libenter igitur, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus &c. Cum enim infirmior, tunc potens sum.

2. Cor. 12. v. 9. & 10.

Virtus non solet esse otiosa.

Virtus non solet esse otiosa, nec enim socordes ferias, aut ignavam ab opere cessationem querit, quam scit sibi non solum esse inutilem, sed & turpem. U. igitur ea semper habeat quod agat, varias illi tentationes Deus submittit; & ut cum diabolo identidem altereatur & pugnet. Pauli dicto: oportet & hæresis esse; oportet & tentationes esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant. Siracida dicto: Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis. Non est probrosum vasi fictili in fornacem mitti, & ad usum durari, sed ignes non pari & crepare, hoc sædum est. Nec argentum nec aurum inhonestat, ad corticulam examinari, flammis explorari, sed illam & istas non posse sustinere hoc pudendum tam nobilibus metallis. Hebræus psaltes: Probasti nos Deus, inquit, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Dum argentum & aurum in fornace sudant, suam nobilitatem oculis non probant, ejusdem cum igne coloris sunt, merus esse ignis videntur; ubi fornacem exierunt, nitorem suum explicant: ita nos planè dum solatis & sensibus laavidibus aliis non caremus, vera virtus ab indole naturali & bonâ propensione difficulter distinguitur; at verò cum amarescunt omnia, cum tentati, torpidi, solatis destituti sumus, si Deo tamen nihilominus adhaeremus, laborem non fugiamus, officium nostrum non negligamus, nec preces statas omittamus, hæc vera virtus, hoc argentum purum, hoc aurum recoctum est. Cor istud lectum ac sincerum est, quod nullis tentationibus à Deo avelli potest.

1. Cor. 11. v. 19. Eccli. 5. 27. v. 6.

Pf. 65. v. 10.

Quando virtus ab indole naturali distinguitur, & quando non.

§. III.

A Fornace in hortum egrediamur. Vitem non decorat olitoris falcula putari, circumcidi, pampinari; illi ungues ferrei palmites orbos & superfluos amputant. Attestatur Joannis calamo Servator: Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Haud aliter tentatio, atque falx vinitoria, incidit & resecat, sed hominis bono, ut instar vitis maturos tempore racemos omnium commendatione offerat.

* Scripientia Varroni. Joan. cap. 15. v. 2.

Ad quam sublimem gloriam exivit Jobum acerbissima septennii tentatio? seipsum Jobus deplorans: Ego ille, inquit, quoniam opulentus, repente contritus sum; tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, convulnerunt lumbos meos; non pepercit, & effudit in terrâ viscera mea. Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas. Facies mea intumuit à steri. Hæc illi omnia in gloriam, posteritati in exemplum, demoni in contumeliam evenerunt. Josephum à pastoris filio, è mancipio vendito, è servo captivo Aegyptium proregem fecit tentatio. Quantum Tobie, quantum & Sulannæ pepererunt decus utriusque gravissimæ tentationes, quæ illos longè fecerunt gloriosiores, quam si eos Deus in cælo recepisset. Er-

Tentatio exivit ad sublimem gloriam: Jobum, Job cap. 16. v. 13. 14. 15. & 17. Josephum,

Tobie, Sulannam,

ago non tentati, sed tentationibus assentiri & succumbere ignominiosum. Sicut qui adolescentes ad discendum animant: Non turpe est, inquit, nil scire, sed nihil velle discere.

Narrat Valerius maximus Q. Fabium Maximum quinquies consulem, virum jam pridem summæ auctoritatis, & tunc ultimæ senectutis Legatum à senatu ad filium Consulem tunc Suesæ agentem pervenisse. Filio extra urbem cum lictoribus prodeunt in equo pater, quem ubi è lictoribus nemo, more veteri jusisset equo descendere, plenus iræ senex federe perseveravit. Quod cum filius sensisset, proximo lictori ut sibi apparet, & senem equo descendere juberet imperavit. Cujus voci Fabius continuo obsecutus: Non ego, inquit, fili, summum imperium tuum contempsi, sed experiri volui, an scires Consulem agere. Nec ignoro quid patriæ venerationi debeatur; verum instituta publica privata pietate potiora judico. Ita Deus quos tentari sinit, non contemnit, deserit, nec eos pudefacere sed experiri vult & explorare, num sciant hominem Christianum agere, num munere suo ritè fungi, num tentanti adverteat se norint opponere, idque aliis etiam vult constare. Hoc omnibus fortiter agentibus maximo est honori. In cælo primæ dignitatis est pugnavisse pro Deo.

Deus tentari sinit, non contemnit, deserit, nec eos pudefacere sed experiri vult & explorare, num sciant hominem Christianum agere, num munere suo ritè fungi, num tentanti adverteat se norint opponere, idque aliis etiam vult constare. Hoc omnibus fortiter agentibus maximo est honori. In cælo primæ dignitatis est pugnavisse pro Deo.

CAPVT IV.

Tentationes ostendunt quàm quisque Deo sit fidelis.

E Ciborum numero sunt qui nec sanis hominibus salubres, nec digestu faciles sunt, & tamen ægrotis dantur. Cochlear robusti prorsus alimenti, & concocti difficiles, iis tamen qui Phœni laborant in alibite nutrimento exhibentur. Vinum rebellem, encyphas aut pulmentum amygdalinum, oryza lacte cocta, corporibus sanis sæpe non congruant, ægrotis tamen quos licentia aut alvus citata vexat, salubriter porriguntur. Ovum igni duratum valentissimæ materiæ est, adjuncto tamen aceto ad bilem non irritandam suadet. Tentationes à principio morositates magnas, difficultates operosas creant, sed semel evicta animum insigniter firmant. His saluberrimæ sunt, qui peritè illis uti norunt. E pluribus tentationum commodis primum est: Quàm fidelis quisque Deo sit, tentationes ostendunt. Quod hoc capite exequemur.

§. I.

Tentationes plurimum prosunt, sed scientibus eas veluti farinaceam massam subigere. Tentatio nos Deo amicos conciliat. Siracida præcepto est: Si possides amicum, in tentatione posside eum, & non facile credas ei: enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. Bene Aristoteles: In auctione, inquit, vas empturus curiosè illud inspicis, pulsas, huc illic verfas, tinnitè exploras antequam emas. Ita Nameretes interrogatus, quod Plurarchus refert, quâ ratione amicum fidam probitatem exploraret: Per fortunam, inquit, adversam. An Navigii firma sint latera, compago solida, costæ validæ, commissura probè ferraminata, tempestas monstrat. Ita Thelassius ad Paulum presbyterum: Sinceritas, inquit, amici, in tentatione ostenditur, quando scilicet in necessitate communicat. Amicos suos Deus adversis experitur, urget difficultatibus, in deliciis non habet, in tentatione possidet, virtutum non levis exactor. Inter homines probos & Deum non tantum amicitia, sed necessitudo etiam, in dè & similitudo est conciliata virtute: quoniam quidem homo probus est Dei discipulus, amulatoque & vera progenies, quam pater ille magnificus instar patris levis, datus educat.

educat. Itaque cum videris viros bonos acceptosque Deo laborare, sudare, per arduum ascendere, malos autem lascivire & voluptatibus fluere, cogita eos tristiori disciplina contineri, filiorum modestia non vernularum licentia delectari. Ergo contemnatur, ait Augustinus, superbia tentatoris mei, suspirantur flagella patris mei. Imago Dei sumus. Emulatores vero aut certe sumus aut esse debemus, Pauli etiam hortatu: Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi. Dies mali, hora tristes, turbidi soles, acervatae tentationes aperiunt quam quisque Deo fidelis sit amicus. Peramanter Christus discipulos pridie mortis suae solatus: Iam, inquit, non dico vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos. Et velut rationem redditurus dicit: Vos estis, ait, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Observat Hieronymus dictum: In tentationibus ait, nec enim in una solum, sed in omnibus fidelitatem monstrandam. Amicos Deus tentatione multiplici exercitatos possidet. Jurisconsultus possessio est quasi pedum positio. Locum, in quo pedem quis figit, & quod lubet deambulat, hunc possidet. Videtur Deus in bonae mentis homine pedem figere, eumque velut pavimentum calcare. Hunc tentatione facit suum, in tentatione possidet.

Invitatus quispiam ad cenam magnam, ut purget absentiam: Iuga boum, ait, emi quinque, & eo probare illa. Christus Dominus nos veluti suos boves allocutus: Tollite, inquit, jugum meum super vos. Agite dum mei boves, vos jugo non gravi aprate. Hic homo grandi admodum pretio, sanguine suo vos emit. Nunc vero abicit probare vos. Hunc habere dominum vobis utilissimum. Ergo dum vester vos dominus probat, jugum ne detrectate, tentationi ne cedite.

Jobus de Avernali tauro Behemoth copiose differens: Ecce, inquit, spes ejus frustrabitur eum, & videntibus eum cibus precipitabitur. Hic plurimorum votum est: Jam illum Deus precipitabit. & ab illo nostra quies non turbabitur. Cur precipitatio ista tamdiu differenda? Ita visum providentiae divinae ad vitam hominum per hos rebelles angelos exercendam. Nam sicut a Deo cuius hominum sub ipsum exordium vitae assignatur tutelarum custos Angelus: sic etiam a tenebrarum principe angelus adversarius cuilibet apponitur, qui ad noxas, inde ad exitum trahat. Ita Jobo dicitur. Ecce Behemoth, quem feci tecum, qui assiduas imminet tibi ut tenter, irretiat, perdat. Haec a plerisque patris patribus recepta est sententia.

Ita unicuique nostrum assidue gemini adsunt stipatores. E caelo ille, ut taceatur & ad omnem ducat virtutem; ex orco iste, ut infidetur & ad vitia omnemque nequitiam impellat. Nos horum medii dies noctesque agimus. In eo autem salutis nostrae cardo vertitur, quinam assentiamur, quem sequamur ducem. Duo domini sunt diversissima jubentes; utriusque obsequi non licet. Nemo potest duobus dominis servire. Alteruter vel odio erit vel amori. Cautissimos fige pedes, quisquis es, duorum medius incedis, hic propinat vitam, hic mortem sempiternam: tui arbitrii est in hujus vel illius tentationem velis concedere. Hunc rerum ordinem divina statuit providentia. Non casu, non ira Numinis hoc factum; nec effraetis carceribus illi perduelles in nos ruunt, sed providentissimo Deo permittente nos observant assidue atque oppugnant, ne Palæstra nostrae desit virtuti; sic nostra exaccit patientia, sic submissio eruditur, ita excitatur oratio, ita fides instruitur: At multi, ais, hac pugna vincuntur. Viderint ipsi. Nec enim illis arma, nec divina deest gratia; possunt resistere, possunt vincere. Nolunt? Eorum socordia vel malitia fit. Haec culpa solis ipsis impingenda. Alii dum tentationibus resistunt, generose vincunt, & sua quotidie augent promerita. Tentationes istis utilissimae,

Tom. II.

A virtutes augent dum exercent. Marceet sine adversario Virtus.

§. II.

Principio quaesitum: Quid est Tentatio? Experimentum probatio. Hinc tentatus, aut tentator alii que discunt, quid boni malive lateat in homine. Hactentia Deus non eget, alii & nos ea egemus nobis ipsis saepe ignotissimi. Eximie Augustinus de Jobo: Noverat eum Deus, inquit, & ei testimonium perhibebat. Diabolus eum non noverat, & ideo dixerat: Nunquid gratis colit Deum? Videte quod provocat inimicus: Videbat hominem Deo servientem, in omnibus obsequentem, omnia bene operantem. Videbat Deus in corde servi sui cultum, gratitum. Diabolus latebat, quia in tenebris erat. Admisit Deus tentatorem, non ut ipse nosset quod noverat, sed ut nobis noscendum & imitandum preberet. Tentari ergo ut exercearis, tentari ut probe-

ris, tentari ut a teipso inveniaris. Deus tentat ut doceat, diabolus tentat ut decipiat. Si Deus cessat tentare, magister cessat docere.

A Deo quaerens Jobus: Quid est homo, inquit, quia magnificas eum, aut quid appons erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Hebraea phrasia ita loquitur: quid est miser homo, ut ceterorum quali oblitus hunc unum magnifices? Jam licet dicere: Magnificus cinis. Sed quaeso, Jobe mi, quid magnificare, & magnificentiam appellas? Hoc reipsa est deprimere ac humiliare. Quis enim ita visitari velit, quis tam acerbe cupiat probari? Si principum aut magnatum aliquis ea dignatione oculos in famulum coniciat, ut dicat: Videam, num me amet. Hunc sane magnificare censendus. Mox enim alii atque alii quaerent: Quid hoc hominis est, cujus amorem tanti aestimat princeps, ut illius specimen & experimentum expetat? ita Deus electum sibi populum probaturus: Ego, inquit, non delebo gentes, quas commisit Josue, ut experiar Israel, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea. Haec populi mei in me fidelitas, ut omnibus fiat explorata, Herthæos, Gergezæos, Amorrhæos, Chananeos, Pherezæos, Hevæos, Jebuleos, & omnem hanc hominum faciem non auferam. Ad Lydium hunc lapidem populus meus est probandus. Sic amantissimus Deus cum quovis nostrum agit, subito probat nos, imò assidue (quod Hebraea vox testatur) & momentis parte singulis. Ideo Jacobus Domini discipulus ad hilaritatem sanctam excitans: Omne gaudium, inquit, existimate fratres mei, cum in tentationes varias incidieritis, scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur. Tentatio est fidelitatis ac fidei nostrae in Deum probatio. Cum examen instruitur ad Philosophiae vel Jurisprudentiae supremam lauream obtinendam, examinandi juvenes, non ut pueruli de Grammaticae praeceptuiculis interrogantur; Quid est nomen, pronomen, verbum? quid est metaphora, quid Metalepsis, quid Metonymia? quid est Ens rationis, quid materia prima? Quid est feudum, quid emphyteusis, quid usucapio? Non his quaestiuiculis res agitur, sed thesæos defensor hinc illinc oppugnatur, premitur, urgetur, constringitur, omnis elabendi via occluditur, iterum iterumque novis rationum jaculis configitur. Hic demum apparet, quid eruditionis, naturæ, quid vitilis scientiae sibi compararit, quam dextrè norit volentia in se rela excipere. In tentatione hac eruditæ praclarè stare laudis est, & doctorum albo inseribit. Hic vir ille, hic est, qui viri docti congressum audeat sustinere, hic laurea supremæ dignus. Sic Abrahamus rigidè a Deo examinatus & tentatus est. De hac Abrahami tentatione Augustinus insignissime: Tentatur Abraham, inquit, de immolando dilectissimo filio suo Isaac, ut pia ejus obedientia probaretur, saeculis in notitiam proferenda non Deo. Neque enim omnis est culpanda tentatio, quia & gratulanda est, quæ fit probatio. Et perunque aliter animus humanus sibi ipsi

M m m 2

Aug. tom. 8. in psal. 55. mibi p. 224.

Idem tom. 10. ser. 72. de Tempore, mibi p. 263.

Tob cap. 7. v. 17. & 18. Hebr. Enos, hoc est, homo miser.

Luc. cap. 2. v. 21. & 22.

Jacobi cap. 1. v. 2. & 3.

Tentatio est fidelitatis ac fidei nostrae in Deum probatio.

Aug. tom. 5. lib. 16. de Civit. c. 32. mibi p. 199.

Amotescere

Aug. tom. 10. ser. 72. de Tempore. imbi p. 263.

Tentatio Abrahami sibi profuit & nobis.

Gen. cap. 22. v. 2.

Jac. cap. 1. v. 12.

2 Tim. c. 4. v. 6. 7. & 8.

Tobias tentationum sex capita: Primum. Tob. cap. 2. v. 19. Secundum. Tertium. Quartum. Quintum. Idem cap. 1. v. 22. Sextum. Idem cap. 2. v. 12.

immotescere non potest, nisi vires suas sibi non verbo sed experimento tentatione quodammodo interrogante respondeat: ubi si Dei munus agnoscerit, tunc pius est, tunc solidatur firmitate gratia, non inflatur inanitate jactantia. Abraham non trepidavit credere, quando fides promittebatur, non trepidavit offerre quando exigebatur: nec fuit religio credentis contraria devorioni obtemperantis. Credidit suscepitque filium, credidit occisurus; ubique fidelis, nusquam crudelis. Omnino perduxit filium ad locum victimæ; armavit etiam dexteram cultro. Attendis quis feriat, & quem feriat, attende quis jubeat. Pius Abraham obtemperando; quid Deus jubendo? Quid si Abraham bene fecit obtemperando, multo melius, & longe melius, incomparabili merito, Deus jubendo. Nescit se homo, nisi in tentatione discat se. Cum autem didicerit se, non negligat se. Si enim se negligebat latentem, non se negligat notum sibi. Quid ergo dicimus, fratres? Esti sciebat se Abraham, nos non noveramus Abraham. Aut sibi, aut certe nobis, prodendus erat. Sibi, ut sciret, unde gratias ageret; nobis, ut sciremus, quid à Domino deprecaremur, vel quid in homine imitaremur. Quid ergo nos docet Abraham? Ut breviter dicam: Ut Deo non preponamus, quod dat Deus. Ergo nec illud quod tibi pro magno prestat Deus, proponas illi qui prestavit. Et cum voluerit subtrahere, non tibi vilescat, quia gratis amandus est Deus. Quod enim dulcius à Deo premium, quam Deus ipse?

Horribilissima proflus fuit hæc tentatio. Singulæ tentantis vocula cor patris discernere potuissent: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis; atque ibi offerre eum in holocaustum super unum montium quem monstraverò tibi. Hoc erat non filii tantum, sed & parentis jugulum petere. Nos mille aliisque mille tentationibus petimur, quarum tam gravis & vehemens nulla: sed adjecti animi Abraham ad Dei jussum, & ut Augustinus loquitur, non credidit aliquid impossibile esse Creatori. Tulit itaque filium, in montem perduxit, veste nudavit, manus colligavit, & admovit, gladium strinxit, ictum destinavit. Hic manum cohibe. Meritissima fuit tentationis probatio. Jam cælo, jam terræ notum, quam Dei amans, quam fueris Deo fidelis usque in montem, usque ad aram, usque ad victimam, usque ad jugulum victimæ multo carissimæ. Beatus vir, Jacobo teste, qui suffert tentationem, quoniam cum tentatus fuerit, accipiet coronam vite. O beatorum hominum, qui sustinere novit tentationem, quam certe meli dicet & sacharum, si futurum cogitet tentatione victi præmium. Hoc animo Paulus: Ego jam, delibor, inquit, & tempus resolutionis meæ instat: bonam certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ. Maximas, continuas tentationes vir iste passus ab omni hominum genere, ab orbe universo: totus Acheron in unum hunc virum pugnavit, catenatus eum labor exercuit, undique & undique pericula cinxerunt. At ille fidem servavit: in reliquo reposita est illi corona justitiæ.

§. III.

Tobias tentatissimus, sed Deo verè fidelissimus. In digitos mittamus tentationis capita. I. Fortunis provolutus ad inopiam devenit: uxor ipsius textrix ibat ad opus textrinum quotidie, & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deserebat. II. Cæcus fuit: geminatum, grande supplicium paupertas & cæcitas. III. Irritus à parentibus, cognatis, conjugè. IV. Captivus regis Salmanasar. V. Occidi iustus à Sennacheribo rege, qui omnes Tobias facultates silco regio addixit; Tulit omnem substantiam ejus. VI. Fugitivus, exul, facultatibus lapsus latuit cum familiâ. Hanc autem tentationem ideo permixit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job. Si minus patientiæ & in Deum fidelitatis habuisset Tobias, dixisset: Num igitur ego unus adeo stultus sum, ut omnibus serviam; sit alius aliis exemplo, & ista tam gravia patiatur. Nil horum

fomniavit, sed immobilis in timore Dei permansit, nil Tobie unquam sibi displicere passus, quod Deo placuisset. Unica Dei voluntas, unicum illud: Sic Deo visum, instat multarum millium caussarum illi fuit. Quapropter Deo semper fidelissimus: Vitam illam, inquit, expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. Porro tentatio Tobias tam diuturna, tam gravis fuit, ut ab ipso voces illas expresserit: Precipe Domine in pace recipi spiritum meum: expedire enim mihi mori magis, quam vivere. Sed Angelus demum tentationis sudores anxios abstergens: quia, inquit, acceptus eras Deo, necesse idem est, ut tentatio probaret te. Alia è diametro plerisque omnibus est ratiocinatio: Qui Deo, ajunt, acceptus est, à tentatione, miseris, rerum difficultate immunis est. At verò Angelus aperitissimè dixit: Necesse fuit, ut tentatio probaret te. Non tantum conveniens & decorum, sed necessarium fuit te tentari, & diversis malis exerceri. Lex pridem lata: Per multas tribulationes oportet vos intrare in regnum Dei.

Hæc Romanus sapiens ad amussim rationis executus illustratissimè. Quare, inquit, multa bonis viri adversa eveniunt? nihil accidere bono viro mali potest. Non miscentur contraria. Quemadmodum tot amnes, tantum spernere dejectorum inebrium, tanta medicamentorum vis fontium, non mutant poron maris, nec remittunt quidem: ita adversarum imperis potentior viri fortis non vertit animum. Manet in statu, & quid quid evenit, in suum colorem trahit. Est enim omnibus externis potentior: nec hoc dico, non sentit illa: sed vincit, & aliquin quietus placidissime contra incurrentia atollitur. Omnia adversa, exercitantur nes putat. Quis autem, vir modo, & rectus ad honesta, non est laboris appetens iusti, & ad officia cum periculo promptus? cui non industrio otium pena est? Athletas videmus, quibus virium cura est, cum fortissimis quibusque constringere, & exigere ab his, per quos certamina præparantur, ut totis contra ipsos viribus utantur. Cedi se vexari, patiuntur: & si non inveniant singulos pares, pluribus simul obijciuntur. Marce sine adversario virtus. Tunc apparet quanta sit, quantum valeat, polleatque, cum quia postea patientia offendit. Scias licet, idem viri bonis esse faciendum, ut dura ac difficilia non reformident, nec de fato querantur: quidquid accidit, boni consulant, in bonum vertant. Non quid, sed quemadmodum dum feras, interest. Non vides, quando aliter Patres, aliter Matres indulgent? illi excitari jubent liberos, ad studia obeunda mature, feriatu quoque diebus non patiuntur esse otiosos, & ludrem illis, & interdum lacrymas excutiant; At Matres forte in sinu, continere in umbrâ volunt; nunquam flere, nunquam trisleri, nunquam laborare. Patrium habet Deus adversus bonos viros animum, & illos fortiter amat: & operibus, inquit, doloribus, ac damnis exagitantur, ut verum colligant robur. Languent per inertiam saginata: nec labore tantum, sed molibus & ipso sui onere desiciunt. Non fert ullum ictum illæsa felicitas, &c.

Quapropter ubi virtus, ibi & virtutis obrussa tentatio, ubi aurum, ibi & cotricula; ideo tentati, quia Deo accepti: Quanto plus pugna, tanto plus erit gloria. Quando igitur nec ipse de se homo, nec ulli alii nosse queunt, quam Deo sit fidelis, nisi tentatio hanc ingerat notitiam, non est quòd tentationem & experimentum nostri tantopere horreamus. Nullum tam vile opificium est, quod à suis specimen artis non exigat. Videmus, ajunt, quid didicerit, tirocinium faciat, edat artis specimen Christus sub vitæ finem, suorum in tentationibus constantiam laudans, regis mensæ societatem promissit. Cupis, mi Christiane, in hac eadem societate numerari, amicus regis dici, fidelis Christo permanere? In tentationibus Christi permance.

In ne cede malis, sed contra audentior ito, dic centies, die uno die millies audentior ibo in castus omnes. Solebat vir princeps & perlatus animi causâs promptum sui famulitii obsequium molestius explorare, &c.

fuis ipse vestibus parcere, quò penitus posset suorum in se animum inspicere. Nam subinde cum placidum rivum transiret, illum expeditis junctis pedibus insiluit hohortatu: Qui me amat, me sequitur parili saltu. Hic diversum oris habitum in famulis erat videre. Hi alios, num præeant circumspicere; isti promptissimè sequi, & mox eodem insilire; alii aliquantulum cunctari, & vesti velle parcere; illi ridere & domino applaudere, isti contractiore vultu hunc lusum ægrius ferre. Planè illis tentatio fuit. Ita de singulorum indole ad aquas sumptum est experimentum. Servator Noster Christus habitu inventus ut homo, ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo. Non enim habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Ita tentationum aquas infliens clamat: Amici mei me sequantur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum. Vis esse amicus Christi? Vesti tuæ, corpori tuo ne parce, fidem serva; in tentatione possidebit te amicus hic tuus. In reliquo reposita est tibi fidem servanti corona justitiæ. Nam vitam illam expectamus quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.

CAPVT V.

Tentationes industriam acuumt & fervorem.

Quila, quod Ulysses Aldrovandus annotat, subinde pullos permittit leniter cadere, ut tantò promptius in alas sese librare discant. Interim Mater sollicita cum errant pulli & cadunt, mox adest, & alis sublevat portatque. Ita Deus cum suis amantissimè agit, labi eos & cadere permittit, ut quos humana imbecillitas dejecit, divina erigat potentia. De seipso rex David: Impulsus, inquit, everfus sum ut caderem: & Dominus suscepit me. En pullum aquilinum subopte ingenio cadentem, sed maternâ ope surgentem.

Petrus Christi discipulus inambulabat aquis, Magister eum mergi aliquantulum sinebat. Mox ille supplicat in clamans: Domine, inquit, salvum me fac. Et continuo Jesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modice fidei, quare dubitasti? Vide mi Petre, per aquas gradi, nondum plene didicisti: absque me fuisset, in imum traxissent te aquæ.

Ita labi, cadere, mergi, impingere, quod in tentationibus solet fieri, nonnunquam valde conducit. Casus cautiorem facit & attentioem. Tentatio ad agendum stimulat, industriam & ferventem efficit, quod capite isto explicandum.

§. I.

Industriam & fervorem non rarè ingerit tentatio. Unde Baravis, Belgis, aliisque Germanis tot tamque exercitati milites? Ab assiduis bellis, quæ modò Pannoniam, modò Gallias, modò Italiam involvunt. Mars inquietus & vagus jam istud, jam aliud regnum occupat. Hinc Europa magnam partem ab annis pluribus armata militandi artes excellenter didicit: utinam & militarem disciplinam disceret. Carthago æmula Romæ, populo Romano plurimum negotii faceffivir. Hinc quæstio illa in senatu sæpius ventilata, Num Carthago penitus evertenda? Plurimi ajebant evertendam, & unâ torbellorum seriem tollendam. Negabant alii hoc ullo modo committendum, ut juventuti Romanæ nobilissima virtutis & armorum exercitatio non subtraheretur. Quâ in re primarii duo senatores Caro & Scipio Nafica pugnantibus sententiis colluctabantur. Caro infidæ pacis metu aboleri Carthaginem volebat. Nafica militiæ gerendæ peritissimus non exscindendam judicabat ut illius metu cohiberentur vitia, mores optimi

Tom. II.

propagarentur. Nam eâ delectâ, inquiebat à continuo armorum usu ad otium & delicias diffluemus. Rebus adversis certius efflorescit virtus, quàm secundis. Sed Cato cum suis præpolluit sententiâ; Carthago est everfa. Sed magno Romæ detrimentum. Hinc Q. Merellus devictâ jam Carthagine averavit in Curia: Nescire, se, illa victoria boni ne plus an mali attulisset. Quoniam ut pacem restituendo profuisset, ita Annibalem submovendo, non nihil nocuisset. Eius enim transitu in Italiam, dormientem jam populi Romani virtutem excitatam; metuique debere ne acri æmulo liberata in eundem somnum revolveretur. Tentatio; velut Annibal, dormientes excitat, somnum pellit, ad laborem & opus instigat. Ita Deus Israël's populum creberrimis bellis funesto arcuit veterno. Ita tempestas fragoribus & fulgetris noctem exterrens ad vigilandum & orandum multos lecto excurit. Haud aliter tentatio plurimos ad vigiliis & preces impellit.

De Judâ Israël's Principe annales Judicam narrant: Fugit, Dominus cum Iudâ & possedit montana; ne potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. Res mira: multis & illustribus victoriis mores in suam potestatem Hebræus populus redegit, cur expugnare vales nequivit? Falcatis curribus, dices, abundarunt. Esto. Sed potuisset Deus facillè hoc armorum genus aut subducere aut enervare. Sed vallium incolas vinci noluit, ut per eos populum suum identidem expergefaceret. Cur oportet esse hærefes? Ut per Antiperistatim istam à frigore augmentum accipiat calor. Ita tentationes in via virtutis impedimento non sunt, sed incitamento; quemadmodum flagella, virgæ, calcaria non sunt ad equum conficiendum, sed ad equi cursum promoventium. Et sicut his stimulis nonnunquam equus etiam citatus, ita homo etiam probus tentamentis eger acuetur ad industriam. Et qui rarus orat & vagus, stipem erogat proflus exilet, in ediam nullam toleret, hostis jejuniæ suas undecunque oblectationumulas avidè aucupetur. Hinc repente vehemens invadit tentatio, subito probat illum Deus. At ille in arcto deprehensus opem circumspicit, crebrius orat, liberalius stipem erogat, frequentius jejunat; eò facit omnia, ut à tentatione liberetur. Ita Deus à malis debitoribus officium Christiani hominis suaviter extorquet.

In patre & filio Regibus hoc luculentissimum. Rex David Salomonis patris aliud ex alio bellum est orfus. Hostes habuit Ammonitas, Moabitas, Philistæos, Amalecitas, ipsum etiam filium Absalonem expertus est rebellem: vix unquam rex David toto imperii tempore clausit armamentaria, & tamen ærarium regium inter assidua bella incredibiliter ditavit, thesauros maximos argenti, auri, & gemmarum Salomoni filio reliquit; ita quod mireris, Rex potentissimus atque ditissimus gelio bellis est effectus. At verò filius Salomon, quod Regum facti dicunt, obvinebat omnem Regionem, quæ erat trans flumen quasi à Tapha usque ad Gazam, & cunctos Reges illarum regionum; & habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque Iudæa & Israël absque timore ullo, unusquisque sub vite suâ, & sub ficu suâ, à Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salomonis. Omnes ferè populi Salomonis erant tributarii. Navigationem insuper in Tharsis argenti & aurum feracissimam quot annis expedit. In tantâ rerum tranquillitate, inter has auri segetes, inter opes planè immensas demum depauperatus ærarii fundum rasis, ita quidem ut suos cives ac subditos emungere, tributa justo graviora imponere, pecunias undique corradere cœperit. Unde, obsecro, hæc ærarii labes? Pax ipsa, & in pace luxus Salomonem depauperavit. Requiem dederat ei Deus per circuitum: & non erat satan neque occurfus malus. Hinc omnia in aula luxum, in gynæci delicias expensa. Tandem reverâ tor auri fontes in egestatem exaruerunt. Videte, obsecro, Regem David ditatum bella. Pax &

M m 3

Valer. lib. 7. p. 2.

Tentatio dormientes excitat, & ad laborem & opus instigat.

Judic. cap. 10. v. 19.

Tentationibus homo ad viâ virtutis incitatur.

David inter assidua bella thesauros maximos Salomoni filio reliquit; ita quod mireris, Rex potentissimus atque ditissimus gelio bellis est effectus.

Salomon verò in summa rerum tranquillitate depauperatus est.

3. Reg. 1. 5. v. 4.

Vertical text in the left margin, likely a library or archival stamp.

rerum omnium abundantia Salomonem depauperarunt. Ita proflus tentationes & pugnae ditant innumeros, quos ferventes reddunt & industrios. Pax alios & otium ad miseriam, paupertatem animi detrudunt.

S. II.

TEstudines, Cheles, Musica & Pneumatica Organæ, aratum fidam instrumenta si diu ferrentur, fides remittunt & corrumpuntur; vestes si non utuntur, a tineis consumuntur; stagnantes aquæ ranas & hoc genus piscium progenerant; ager quem aratum non invertit, lolio & spinis exuberat; homo per tentationes non exercitatus, ob languorem noxium malis moribus & vitiis abundat.

Plutarch.
parte 1. in
Lacœnicis,
mibi p. 393.

Cleomenes Rex Spartanus Anaxandridæ filius, Plutarcho teste, interrogatus, cur Argivos victo non dederet? Ne delint, ajebat, qui juvenes nostros exercent. Noluere enim Spartani à suo rege urbem licet molestissimam excindi, ne eos accendenda in bella juventuti eriperetur.

Cùm equi jugales & vectarii lassescere incipiunt, & lentius progredi, auriga concutit habenas, & insonat flagello, mox illi celerius incedunt, & tandem auriga eis nihil nocuit, in aëre duntaxat plausum fecit. Nos identidem, quod fatemur, velut jumenta pigra lassescimus. Rex David de seipso: *Dormitavit anima mea*, inquit, *præ radio; confirma me in verbis tuis*. Mi Deus, excita me; tu es auriga meus. Ergo adest Deus & facultates, aut valetudinem, aut dignitates, aut homines charos admittit. Hæc valde sentimus; gravis tentatio. Sed quid indignaris, o jumentum plaustrarium? hæc animo non nocent nisi impatienti; hæc somnum pellunt, hæc industriam accuunt, hæc jubent celere gressum.

Psalm. 118.
v. 28.

Superioribus annis pluribus Europæ, & præcæ Germania dormitavit præ radio; cauponæ magis, quam templa frequentabantur: comprecationes in templis raræ, computationes in tabernis quotidianæ, & quæ inde scelerum lues sequi consuevit, per omnes ubique urbes grassabatur: Bacchus & Venus latissime imperabant; corruptela morum maxima passim irroborebat. Tandem Deus hunc ævi lethargum dispulsurus Anno Christiano 1617. horribilem cometam, velut virgas * ad fenestram cali affixit. Inde bella, horrida bella: Inferior & Superior Germania omnis bellorum incendiis miserimè deformata: exusta recta, vastati agri, exhausta agraria. Nulla defuit malorum facies per annos viginti & plures. Bellicæ tentationes istæ plurimum affluerunt. Sed oculos & animum erigamus in cælum, ita Deus militaribus his fragoribus, dormitantes præ radio excitare consuevit. Tanti gravis sopor pilis plumbeis, venatoris fistulis, tormentis aeneis erat pellendus. Profectò vigilare cepit aliquantulum Germania. Hinc publicæ comprecationes, cùm decem, tam quadraginta horarum toties repetita, quibusdam locis pæne quotidiana, hinc largiores aliquorum elemosinæ, hinc crebriora jejunia, hinc vestium & conviviorum luxus alicubi, volentibus nolentibus nobis, repressus. Nam facultatibus valde jam accisis negat crumena nummos superfluis, cùm desint etiam necessarii. Nimirum jam strictius philosophari jubemur: quod dixisse ferunt Platonem, cùm audisset sua omnia naufragio periisse. Vir nobilissimus in Bavaria unâ & litteris excultissimus novam suæ mensæ sobrietatem subridendo commemorans: Ante hos annos, inquit, mensam habui ferinæ carnis & altitium omni genere oppletam, flore Liberi coronatam. Nunc verò præter jusculum & carnem vaccinam acidamque crevisiam nec prandium nec cæna quidquam apponit. Nunc certè strictius philosophari jubeor. His tamen tam strictis mensæ legibus magis quam antea sospes & sanus ago.

* Cometa
illa Virga-
rum for-
mam ha-
buir.

Dixit hoc in
mensâ pu-
blicâ Anno
1634. die
21. Augusti.

A Ita bellicæ tentationes tot præcedentium annorum, non tantum sobrios sed industrios ac laboris tolerantes fecerunt. Gratiæ agamus tentationibus, quæ licet diuturnæ videantur, sunt tamen brevissimæ: modicum i. rem. nunc si oportet contristari in variis tentationibus.

S. III.

Theodoretus varias sanctorum hominum pugnas percentens, demum de viro sanctissimo, luctatore proflus magno sermonem instituit: Jacobus, inquit, Maronis discipulus, tugurio & murorum tegumento hisque omnibus valere iussis, pro tecto cælum habuit, omnes aëris injurias passus: jam solaribus radiis exustus, jam nimbis perfusus, jam nive ac glacie opertus: quæ omnia ita fortiter & constanter pertulit, ac si corpore non suo uteretur. Nec tamen tentationes demonis evasit, etsi maximis rigoribus carnem domaret. Alimenti calidi nil unquam admisit. Tres sæpe dies torridæ noctes ita tegebat nimbis ut glaciaretur, nec tamen orare desisteret. Sæpe lignonibus è nive ac glacie vicini eum eruerunt. Semel duntaxat, id quæ vespere corpus fecit; lens malefacta pro totâ ei cenâ fuit. Tam peccatus, quam tergum catenis ferreis decussatim constrinxit; collum insuper & lumbos circulo ferreo ligatos semper in ipso etiam morbo habuit. Quod Theodoretus ipse vidit & contrectavit, & viro in seipsum rigidissimo ægrè persuadere potuit, ut tantisper in ferri ferream illud multorum talentorum onus seponeret. Nunc quidem, o pater, ajebat Theodoretus, ferbris officio ferri fungitur; cùm ea verò remiserit, tunc rursus suum corpori laborem ex ferro imponemus. His demum precibus agrotum flexit. Ter quartæ illum diabolus diuturnâ proflus afflixit. Cùm enim unus aliquis soleret bis quavis hebdomadæ aquam adferre, dæmon Jacobi formam induens à ministro illo aquam accepit & effudit. Tandem Jacobus jam pane confectus sui, quam diebus quindecim sine omni potu toleraverat, quæsitivè escio, Cur aquam tantum diu non tulisset? Ego verò, inquiebat iste, semper eam attrahi, & tu obvisus, à me consuetum potum accepisti. Hic Cadæmonis fraudes patuerunt. Nec tamen sanctissimum virum tentare desit veterator. Nam nocte quadam vociferatus altum: Ego, inquit, iis te feroribus opplebo & tantum infamiae injuram, ut nemo te vel oculo dignaturus sit. Cui Jacobus promptè: Ego verò, inquit, gratias tibi agam, quia in tuum inimicum beneficis, hoc unum efficias, ut Dei ardentius meminerim. Quò enim mihi plus otii fuerit, hoc magis in divinâ pulchritudine contemplandâ occupari potero. Paucis post diebus visæ sunt duæ mulieres è monte descendere, quas Jacobus ad insolitum aspectum expavescens lapidibus insectari statuerat, sed minarum quas noctu audierat, memor: Hæc est, ajebat secum, illa infamia infernalis colabri. Ego autem nec quidem movebo me, sed Deum deprecabor. Dixit, & illæ ambulantes feminæ evanuerunt. Sed necdum ullæ tentationum induciæ. Omnia molitus est dæmon, ut vel saltem turbaret vitæ preces, si propositum mutare non posset. Hinc variè noctu terrores & incredibilis sæpe inquires objecta. Audiebantur nonnunquam currus & vehicula transeuntia, aurigarum clamores, hinnitus equorum, pedestris turba strepitus, rixantium tumultus, mulierum ululatus, imminentium latronum excursus. Sed irrita fuerunt hæc omnia tentatoris terrorelementa. Nec tamen desistit tentare. Ita floridissimi juvenis formam induit decorâ cesariæ, eleganti vultu, ore subridente Jacobum adiit. At vir sanctus jam notas fraudes persentiscens: Quomodo, inquit, maligna vulpes terram obis & omnes homines tuis tentationibus sollicitas? Cui dæmon: Non solus, ait, hoc ago; multi sumus, qui & ludimus, & in serium ludos vertimus. Huic denuo Jacobus: Abi,

ait, imperante Domino Jesu, & notum tibi hospitium porcos tibi. Non tulit Christi Nomen speciosa larva, & in auras abiit.

His sese artibus miserissimi tacodæmones tenent, hoc eorum est negotium, tentare. Quod infra demonstrabimus, de Tentatione locuturi.

Nos sedulos opifices æmulemur, cum eos variis exerceat labor, cum vestiendi aut calceandi exigunt quæ facienda conduxerunt: Ergo, ait Magister, laboremus & fatagamus. Ad foras expectat lucrum, certè ad nos ingressurum, si fores pandat labor. Amici desidîa & morâ non sunt fugandi. Ergo citius surgendum, ad lectum serius redeundum. Noctes utrimque multilata longos faciunt dies. Agamus socii, agamus. Non deambulandi, non oriandi, non potandi, sed laborandi & lucranda jam tempus est. Ita sua senio providebimus solatia.

Ena mechanicum ingenium, si quidem frugi sit, in rem suam tam carum est, vt opportunitate agenda pecuniola non finat elabi vacuum. Ita prorsus cum maxime quis tentatur, ipse sibi dicat: Age age; jam attentius & crebrius orandum, exteriores sensus custodiendi cautiùs, plus tempore largiendum, parcius prudendum, subinde cenâ abstinendum. Nec enim abit tentator cerberus, dum macellum patet. Vigiliis, abstinentiâ, precibus hic canis stygius fugatur. Ergo Deum totis brachiis, & quam arctissimè potes, complectere. Nulla tibi tentatio, nulla nocebit adversitas, ut Ecclesia canit, si nulla tibi dominetur iniquitas. Nunc animis opus; aude aliquid cælo dignum. Non spectatorem tantum, sed & auxiliatorem habes Dominum Jesum, Pontificem tentatum per omnia. Hunc intueri in deserto esuriens, in oliveto precantem, in prætorio spiritus, flagris, spinis opertum, in clivo Golgothæo linguis, sanis, clavis confixum, pro te mortuum. Quid tu pro illo? Si crucem tuo corpore vestire non potes, eam saltem patienter porta. Resiste diabolo, & fugies à te. Si pugnare non vis, premium non amas, calum odisti. Quid trepidas? Solus non es; Dominus Jesus tecum est, ut pugnantem juvet, ut vincentem coronet. Vicisti, si audes & vltis vincere. Omnia, vel maxima quæque mala diligentibus Deum cooperantur in bonum.

Hæc omnium validissima est cohortatio quæ se ipsum quique ad virtutem concitat. Sibi ipse quilibet potentissimus virtutis sua for est.

CAPUT VI.

Tentationes animum emaculant & Sapientiam docent.

Multa sunt aromata, quibus sine omni detrimen- to vitæ carere possumus. Et quanti sine pipere ac gingibere, sine croco, cariophyllo, cinnamo sine mace & unguentariâ nuce, sine omni peregrino aromate vitam agunt commodissimè. Has merces Germani è terris alio sole calentibus apportant. Sine aromate Germanico, sine Sale difficillimum est vivere. Sal non tantum panibus pinlendis, sed omnibus pane cibis coquendis admisceatur. Nec tantum cibis, sed & aliis quæ parantur in cibos, sal adhibetur. Carnes bubulas, ceruinas, aprunas, pisces, & quidquid ejuscemodi eduliorum est, diutiùs servare non licet, nisi sale aut fumo durentur. Butyrum diuturniori usui servandum, priùs est saliendo. Mensa sine sale profana, culina sine sale pauperima, nulla est. Hinc Origenes: Sicut caro, inquit, si sale non aspergatur, quamvis sit præcipua, corrumpitur: ita anima nisi tentationibus aspidus saliatu continud resoluatur & relaxatur. Caro sale non conspersa corrumpitur, animus tentatione non duratus contabescit. Quod divus Leo asseverans: Nulla sunt, inquit, sine tentationum expe-

rimentis opera virtutis; nulla sine perturbationibus fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine congressione victoria. Tentatio hominem ab ignavia tabe conservat, tentatio purgat, tentatio prudentiâ donat, sapientem efficit. Quod jam explicatiùs dicendum.

Tentatio delictorum sordes expurgat, prudentiam & sapientiam ingenerat.

Quod Hebræus psalter delictorum sordes expurgat. Valde quidem urit, ô Domine, tua fornax, sed istud est solatio; sicut nobilitatis nota metalla ex igne prodeunt formosiora, ita nos tentatione purgamur & recoquimur, excussa scoria prodit argentum purum, aurum excoctum. Quod Zacharias prædicens: Vram eos, Zach. 13. inquit, sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Annis superioribus usit Dominus Germaniam fame, bellis, peste. Illud tamen solatur omnem publicam & privatam calamitatem: Deus autem peritissimus scit quid faciat, nec ulla sibi leges figi patitur; argentum suum, quamdiu vult, excoquit & purgat, idque argenti bono. Nam addit Zacharias: Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Sed sum, qui querantur: Vocamus, ajunt, sed non audimur. O male queruli! Nemo istud cogitet. Non audimur, ait Augustinus, ad voluntatem, sed audimur ad sanitatem. Erasmus, quis enim neget, argentum rude, impurum; hoc ergo tuit excoquendum. Quod Halas dixit: Convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriâ tuam, & auferam omne stannum tuum. Res mira; non omnia mollit ignis. Cera quidem in igne liquefcit, diffluit metalla, limus durefcit, Maronis metrum est:

Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit, Vno eodemque igni

Sunt qui tentatione efferatioris fiant & pertinacioris, divina negligant, Deum precari desinat, cæli sordiditatem acculent & impiè dicant: Quantumvis diu multumque orem; nihil tamen efficio; ferreum est cælum arque inextabile; Labori ergo parcam. Quid enim frustra clamem si non audiat? En lutum graviter induratum. At verò probi dolore animi commoventur in ipsas quandoque lacrymas. Metallum probum, argentum purum. Tentatio, inquit, Augustinus, tempestas est, ex qua hic emergit, ille suffocatur. Israël's populus per mare medium viam transeundi reperit spatiosissimam; rex Pharo cum suis in eodem maris vado submersus est, Noë cum suis in diluvio super omnia montium cacumina in sublime per arcant vectus est, reliqua omnis turba in aquis perit. Tentationes ita quosdam purgant, ut ii ad Deum, ad cælestia & divina audentius ferantur. Hos inundantes aquæ in altum elevant.

Quartana febris, morbus planè admirabilis. Adversus hunc subinde plurima tentantur, profectu nullo. Egrotus demum liberalissimè, & quantum appetentiæ lubet, jentare sinitur, sed à cibo, vel ante illam propinatur poculum quod ciat vomitum. Ita æger cum amplo fenore reddit, quidquid priùs ingestit: nam una cum cibo glutinosos humores & alui coacta rejicit. Hæc hominis sanitas; ita quartana pellitur. Tentatio velut medicata portio, in mentis turbas excitat, molestias creat, parit nauseam, sed ita purgat; tentatus sæpe omnem conscientiam in aures fidas exonerat, ita gravi se onere levat. Mare circumstantibus ventis & tempestate commotum, perinde ut homo nauseabundus, vomit & una plurimum purgamenti rejicit, eoque vomite seipsum depurat: tentationes velut turbines & tempestates valde commovent, sed simul sordes diu collectas ejiciunt.

Joannes Gerson vir ad omnem pietatem eruditissimus hic solatur, & Quamvis, ait, in tentatione quæpiam non

Tentatio delictorum sordes expurgat. Ps. 65. v. 10.

Virg. Eclog. 3.

Gen. cap. 7. v. 17.

Vomitum appellam.

Tentatio est portio medicata.

In tentatione homo se depurat.



vinae voluntati conformare debet.

Num. c. 11. v. 11. & seqq.

usquequaque cautissimus aliquantulum delinquit, nihilominus si divinae voluntati sese conformans dicat: *Sit, Domine, sit istud, pro ut vis: hic errores suos insigniter legit & amplam promeretur gratiam; excoquitur & fit mundus.* Divinus Moses etiam virorum omnium misericissimus, tamen tentatus, & velut è stomachi nauclæ æger querimoniam non unam ultro citroque jactans, & velut cum Deo suaviter expoſtulans: *Cur, inquit, afflixisti servum tuum? Quare non invenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutritrix infantulum &c. Unde mihi carnes, ut dem tanta multitudinis? &c. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.* En Moſem hominem mansuetissimum, sed tentatum, quantâ fiducia omne cor suum in Dei aureâ egurgitavit? Purgat animum tentatio.

§. II.

Tentatio sapientiam instillat. *Ecl. c. 34. vers. 9.*

Sed sapientiam instillat tentatio. Siracides aperitissime pronuntiat: *Qui non est tentatus quid scit?* De homine ad omnia inexperto ita solemus loqui: *Quid ille rerum omnium rudissimus sciat? nunquam nec pedem patrio solo exiit, lucem non aspexit, gradium nunquam strinxit, bombardam nullam exploſit, nullam academiam vel eminens unquam vidit, celebritatem nullam adiit, Veronensi sene stupidior,*

Claudian. de sene Veronensi, mihi pag. 151.

Indocilis rerum, vicina nescius urbis; qui non solum in acie nunquam stetit, sed nec aciem, nec ullum unquam hostem spectavit, ad suam domi fornaculam consenuit, nec portis quidem urbicis egressus, quid ille de bello differere norit? Ita profusus, qui non est tentatus quid scit? cum nihil didicerit, rudis & fatuus in plurimis? Quibus consilis, quâ juvabit ope tentatum ipse nunquam tentatus? *Experientia & usus Magister rerum optimus.* Illum laudabimus chirurgum, qui multa obligavit vulnera, medicum illum qui multos curavit ægros, ipse nonnunquam æger, illum pugilem & lanistam, qui in palæstrâ sapius probè contutus non raro cruentum cum corollâ caput abstulit: ita ille nobis erit sapiens qui per tentationes è caelo eruditus, per experientiam ex se scientiam sibi comparavit, doctrinam demum discendo ab aliis accepit. De Christo ipso clarissime Paulus: *Et quidem, inquit, cum esset filius Dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam.*

Sapiens per tentationes sibi scientiam comparat. *Hebr. cap. 5. v. 8. Cassianus Collat. sacra 8. cap. 13. Ejus rei paradigma.*

Cassianus narrationem fide dignissimam ingressus: *Juvenis, inquit, nobis optimè notus, nec omnium ignavissimus ad senem querendi remedii causâ profectus, tentationes suas omnes candidè aperuit. At imperitus senex amarissimis eum verbis excipiens, religione ac Monachi nomine indignum dixit, qui talibus laboraret cupiditatibus. Hæc senis tam importunæ objurgationes ita juvenem vulnerarunt, ut letali tristitiâ involutus animum penitus desponderit, nequam amplius cogitavit, quomodo tentationi obſisteret, sed quâ proximâ viâ illi satisfaceret. Dum ergo è senis tugurio mœstissimus abiret; jamque cogitationum æstu abreptus vix sciret ipse quò tenderet, Apollo abbas optimis omnibus illi obvius statim è juvenis vultu didicit, quid turbationis animo lateret. Sciscitatur ergo familiarissime, quid illæ frontis nebulae significarent, quis animum occupasset mœror? At juvenis pſce magis mutus, nec verbum habuit respondere. Apollo mellitissimis verbis hominem aggressus, quædam querere, & unâ ad responsum animare, spemque optimam injicere. Hic silentium rumpens juvenis, & ingenue animi vulnus detegens: *Quandoquidem, inquit, è senis illius sententiâ, religione indignus sum, & vestem hanc & simul religionem omnem exuam. Ad meos redibo, facturus jam meus mihi genius dictaverit. Ita statui. Ubi Apollo senex deſectum vulnus vidit, ita læsum oratione blandâ demul-**

endum ratus, narrare cœpit, quantas ipse semet, & plañe simillimas, imò eandem prorsus tentationes sentiret. Sed, ô mi optime juvenis, non est quod desperemus, inquit, sed nec adeo miremur hæc talia nobis evenire; nequissimus hostis noster non feriat, sed nec erubescit terribilissima quæque suggerere. Hæc illius negotia sunt. Sumamus animos: ope divina, Dei gratiâ adjuti non difficulter vincemus hostem. Et quæſo te, vel diem unicum differ quod facere destinaſti. Spe plenus ad tuam cellulam redi. Ego exequar cetera. Mox hic ipse Apollo in pedes se conjiciens ad rugurium morosissimi senis illius propetavit. In viâ pſis brachii fuisseque lacrymis Deum precatus: *O Domine, inquit, humani cordis arbiter & medicus omnis imbecillitatis nostræ scientissimus, morbum & impugnationem illius juvenis in senem istum converte; sentiat unde commiserescere aliorum discat. Dixit, & unâ vidit ab Æthiopo ignitum jaculum in senis caſam torqueri. Continuo senex adiculâ procurrens & iterum rediens, iterumque in aprium provolans, jamque velut ebrius & amens huc illuc curſtatabat, imò & eam ipsam viam, quâ juvenis meditabatur aufugere, inſiſtebat. Apollo satis intelligens quale vulnus senis animo ignitum illud diabolus velum inſiſſet, æſtuantem & mirè turbatum senem accedens, ejusque manu prehensâ: *Quò properas, inquit, omnis maturæ gravitatis oblitus? An iterum juveniles imperus induisti? dic quò te vagi pedes? At ille conscientia convictus, & arcana sui pectoris patere ratus siluit; altus gemitus vicem responſi fuit.**

Cui Apollo: *ad Cellam, inquit, revertere, & tandem intellige, quàm hæcenus miles imperitus fueris, nec verſutias hostiles noueris. Et certè diabolus vel ignoravit te, vel contemptim præterit, & despexit. Nec enim in eorum numero censendus es, quorum ille studia & sacros profectus quotidianis præliis laceſſit. Unicum in te jaculum contorſit, & tu illico victus manus præbere, religioſam aſſicplinam velle abrumperere, facta castra deſerere. Vide, post tantam annorum seriem quam hoc vitæ genere triviſti, etiânum tito es, & prima religionis rudimenta nescis. Disce igitur vel senem imbecillitati alienæ lenitate ac miſericordiam tribuere. Hoc ideo in te permisit Deus, ut ipsâ doceretur experientia mitius cum tentatis agere. Juvenem illum non tantum solatiis & consiliis non fovisti, sed quantum in te erat, in desperationis foveam egisti ab hoste devorandum. Et utique illum hostis tam validè non oppugnasset, nisi eum judicasset te fortiorem. Sed pepercit illi Deus, imò & tibi magis, illum pernicioſo tentationis æstu liberans, te pio condolenti affectu instruens. *De Th. cap. 11. minus est qui flagellat & ſalvat, deducit ad inferos & reducit. v. 1. Dominus mortificat & vivificat; Dominus pauperem ſacit & ditat, humiliat & ſublevat. Quia ipſe vulnerat & medetur, percussit & manus ejus ſanabunt. Hæc oratione copioſâ impreſſit ſeni Apollo ut eum doceret mansuetius cum tentatis agere.**

D

§. III.

Vetus est præceptio: *Cum tentato noli duriter agere, Thomas à sed consolationem ingere, sicut tibi optares fieri.* Idque Kemp. lib. 1. convenienter paginis divinis. Salomonis scita jubent: *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes.* Qui graviter tentatus est, non procul ab interitu est. Hic ergo alloquiis placidissimis à præceptio abducendus. Quando igitur vel Patetfamilias, vel cœnobii Guardianus, vel monasterii, vel collegii Rector, vel domus dominus videt filium aut servum aut domesticorum alium tentatione gravi pane abſorptum, cogitet: *Hic homo jam igneus mons est, quacunque tangam, uret; Objurgationem acerbioram jam ægrè capiet. Quid enim mirum: apud se non est; suo tempore ubi ad se redierit, monitorum patiens erit. Hæc illa est sapien-*

est sapientia quam è tentatione discimus, quam & divinus Paulus commendans: Vos, inquit, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis; & considerans te ipsum, ne & tu teneris. Non ab simili sensu sibiimet gratulatus Isaias vates: Dominus, ait, dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est, verbo. Quod & de Servatore Christo Isaias & Mattheus affirmantes: Calamus quassatus, ajunt, non conteret, & lignum sumigans non extinguet: in veritate educet iudicium. Non erit tristitia neque turbulentus.

Hanc Christi sapientiam tantò facilius discimus, quantò ipsi gravius & frequentius tentamur. Qui non est tentatus, quid sciat? Reverà quod idem Isaias asserit: Tentatio dat intellectum. Nam uti asinus nec minis movetur nec promissis, sed baculo; & Phryx non nisi plagis emendatur: ita quidam hominum tentationibus & stimulis compelluntur ad meliora. Tentatio protoplastis aperuit oculos, qui tamen melius mansissent clausi. Sed optimus Deus illam tentatoris colubri in paradiso victoriam Christi morte in nostrum emolumentum ita flexit, ut oculos nobis referret tentatio sed bono nostro. Discamus hanc sapientiam, & nos ipsos consideremus, nec cum tentato durius agamus.

Hic opportuna questionis est, cur demor protoplastos tentatoris schema serpentis induerit? Nam ea forma terrorem potius, quam benevolentiam & amorem conciliare potuit. Cur non columbae aut cygni candorem induit, ut quod suavis venerat, expeditius persuaderet? Augustinus super hac ipsa questione differens: Si autem queritur, inquit, cur potissimum per serpentem diabolus tentare permittitur, jam hoc significandi gratia factum esse quem non admonet scriptura tante auctoritatis, tantis divinitatis documentis agens in prophetando, quantis effectis jam mundus impletus est. Non quòd diabolus aliquid ad instructionem nostram significare voluerit, sed cum accedere ad tentandum non posset nisi permissus, num per aliud posset nisi per quod permittebatur accedere? Quiddam igitur serpens ille significavit, ei providentia tribuendum est, sub qua & ipse diabolus suam quidem habet cupiditatem nocendi, facultatem autem non nisi qua datur vel ad subvertenda ac perdenda vasa iræ, vel ad humilianda sive probanda vasa misericordie.

Gregorius Nyssenus sapientiam hinc instillans iis qui tentantur: Dilece, ait, qualis te hostis oppugnet: serpens tortuosus, lubricus, extiosus, igneus, veneno plenus. Tu cautè ac prudenter age; valerrimus est hostis tuus & celerissimus qui adversarium dormitorem facile fallit. Rectè igitur serpens æneus à Mose in ligno suspensus, ut saltem serpentis statua, cum ipse serpens non posset, in patibulum atolleretur. Solent nonnunquam iudices, cum reum ipsum non possunt plectere, effigiem rei ad furcam aut rogam damnare. Ita diabolus primorum conjugum duorum deceptorum reus in crudem actus, non quidem ipse, cum sit spiritus, sed imago ipsius: perinde ac si dixisset Deus, quo habitu deprehensus est, eo etiam puniendus es. In monstri colubriferi formam te deprehendi, in eà te iudico, te damno, te suspendo. Sapere nos doceat vel ipsa hæc tentatoris forma in furcam sublata.

CAPUT VII.

Tentationes in sui Notitiâ erudunt, submissum & humilem efficiunt.

Cum scitur in vicino subsidere hostis, longè diligentius vigilatur, quam cum remotus esse creditur. In lubrico subinde minus quis cadit, quia cautius incedit, & ad passus singulos solentius attendit, gradum movet formicinum. In viâ planissimâ non pauci manus & crura fregerunt, qui periculosos calles transierunt illæsi. Inter scopulos maris & voragine rariota sunt

nauffragia, quam in vado, ubi naves in arenam invadunt, aut etiam in ipso portu, qui nonnunquam navigia omnium periculorum securâ glutit. Olla, quæ rimas agit, subinde diutius ad fontem fertur, quam quæ omni caret vulnere, sed ab incautâ manu tractatur. Homo debilitatis fractisque viribus, non tarò robustissimos quosque vitendo vincit, quia sibi gnarus suæ valetudini studiosius attendit. Homo tentatus, qui ad lapsum invitatur, sæpe minus labitur, modò seipsum obferret, quam qui rarissimè tentatur. Tentatio ad scholam trahit, ubi discendum sui ipsius notitiâ imbuat. Qui seipsum novit, seipsum etiam utique submittit & modestiam sapit. Tentatio quia hominem sibi possum, eundem quoque humilem & submissum efficit. Quod hæc ipsa dissertatio exponet.

Tentatio hominem imbuat sui ipsius notitiâ ac humilem & submissum efficit.

S. I.

Tentatione sibi quisque innotescit, & superbia alas submittit. Hieremias vates de humano corde non sine admiratione proclamavit: Prævum est cor hominis, & v. 9.

Inscrutabile, quis cognoscat illud? Ego Dominus, scrutans cor. Homo ipse quamvis dominus sui cordis quid tamen eo rectum lateat, partem maximam ignorat. Cor humanum velut antrum est infinitum & immensum, quod vix quisquam satis rimetur. Quavis die, qualibet horâ illud ingredi, & nunquam non novas in eo latebras invenies. Illud semper audies: Plus ultra tende, plus ultra; penitius scrutare, hic longiores sunt recessus, tenebrosiores latebræ; hic delitecunt affectus tibi nondum cogniti. Rimare; ad finem antri non pervenies. Non pravum duntaxat, sed & inscrutabile cor humanum. Nos de nobis ipsi si non optimè, plerumque bene sentimus: si quando nosmet censurâ stringimus, ea est mitissima; & quis sibi nil indulget? quis omne quod in se vitiosum perader? Est qui tibi blandissimè persuadeat, Deum à se amari super omnia, & profecto tamen seipsum aliâve plus amat. Huius quidam argue; negabit. Sed paululum expectate. Tentatio hoc brevè non dissimulante ferebitur. E reculis aut pecuniolis aliquid pendendum, hic virum cerne, qui manibus ac pedibus resistat, qui denique malit Deum suum, quam res suas perdere. Et tamen paulò ante gloriabatur magnificis verbis: Diligo Deum super omnia. Est famulus à quo herus obsequii quiddam inhonesti poscat. Ille ne offendat herum, offendit Deum, & promptus paratus suo domino postulatam gratiam gratificatur. Est qui se admodum liberalem existimet. Sed adest qui velit, & beat mulgere crumenam. Tentatio horribilis; huic homini cor ferit, quisquis illius oculos petit. Hoc impia, quas fundit, voces fatis testantur, cum pecunia est eroganda. Est qui sibi videatur humilis & immunis ab omni fastu. Tenta illum sed lenissimè. Auctoritatem illius & existimationem vel paucillulum tange; oculi pupillam terigisti. Non cedit vel hilum, existimationis propria tenacissimus. Videte homines istos sibi ipsi ignotissimos. Sed illis tentatio illòmet ipsos ingerens, & semetipsum cuilibet proponens: Vide, inquit, qualis sis.

Cum subita est occasio, periculosa est plerumque tentatio. Hic pulvis nitratus, & fomes ignarius conveniunt, vicini pessimi. Est qui minimè se furem suspicetur, at ubi fortè fortunâ occasio sese offert inexpectata & benigna, hic sanctus iste homo clepit. Præcipitans manibus scilicet rationem prævertit. Ita Maximilianus I. Imperatoris famulus Chrysendeten aureâ monetâ plenum invasit. Sed libare tantum voluit hoc vini genus, & paucos inde aureos sublegit. Hoc illi occasio subita & tentatio periculosa persuasit. Ita & Ferdinando I. Imperatori aditantiurum dominorum aliquis horologiorum celeri manu subduxit & caligis abdidit. Nimirum ad expositas nudinas venerat, cur non emisset quipiam?

Occasio est periculosa tentatio: Turri,

Nicetas dicit lib. 2. cap. 10. Libidinis. *piam? Sed quâ ratione uterque suavitur sit deprehensus, alibi narramus. Utrumque certè subitanea occasio, & vehemens tentatio ad Lavernæ artes impulit. Notissimum: Occasio facit furem.*

Libidinis. *Sed est qui pudicus sibi videatur & castis moribus. O Samson! Animam tuam ad tentationem præpara. At ille suis viribus fidit. Ita repentinus & petulans mulierculæ occurfus, improvisa Daltæ alicujus blandimenta miserum sternunt; Occasio & tentatio pudicitiam illi non inviro eripiant. Occasionem si cavere voluisset, tentationem non difficulter vincere potuisset.*

Tracundia. *Est qui tractabilem sese ac mitem credat. Sed iste suâ opinione tam mitis homo vix oculo stringitur obliquo, vix laudatur verbulo, vix tangitur, mox furit irâ, dentes acuit, pugnumque facit, involaturus etiam, si possit, adversarium. Fortassis subitam irascendi occasionem non prævidit, & irâ succubuit.*

Inconstantia, & pusillanimitatis. *Est qui magnanimus & constans videri velit. Sed repente rebus adversis ita concutitur, ut imbellis ac pavidus non tantum gradu moveatur, sed fugiat, arma projiciat, cadat, omnem sane animum despondeat. Subitus eum tentationis acrioris incurfus in illam consternationem dejecit. Tam imbecilles à nobis & miseris sumus. Tandem pro se quisque cogitur fieri: Non putassem me furem. Tentatio me mihi patefecit. Alius: Non putassem ab Asmodæo libidinis diabolo me vincendum. Tentatio me mihi prodidit. Alius: non putassem tam multum in me fellis delinescere; columbam & oviculam me censui. Tentatio me mihi, qualis sim monstravit. Alius: non putassem unquam me tam pavidum, impatientem, animo tam angusto, imbecilli, pusillo; me sanè multo fortiosem judicavi, sed istud jam tentationi credo. Vide igitur qualis sis, vide: In pace leo, in prælio cervus, & maximus super mensam lautiozem ad congressum, promptissimus ad Belchi pugnas Archistrategus. Quarit Athanasius cur permitat Deus hominem ita vexari & tentari ad malum? Duas assignat causas. Prior, Tentatio causa est victoriæ. Alexander Magnus, Julius Cæsar, Scipiones, Annibal, Themistocles, Pericles ad eam nominis celebritatem nunquam pervenissent, nisi per tot bella tot sibi peperissent victorias. Altera, ut qui Deum verè diligunt, manifesti fiant.*

Athanasius. tom. 4. initio Inquisitionibus ad Antheochum principem q. 7. Si ea tamen sunt Athanasii.

Job cap. 1. v. 1.

§. II. **G**ravis olim agitabatur controversia, num Jobus timeat diligatque Deum. Timeri & diligere Deum à Jobo asseverans Angelus: *Vir ille, inquit, simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo.* At contra diabolus Deum à Jobo non timeri contendebat: omnem illius probitatem esse superficialium; Jobum haud aliter jam stare quam domum foris venustam, intus ruinofam; Hulleum principem istum esse panem avenaceum sed triticeâ crustâ obductum; vaginam auream, sed macharam plumbeam; sepulchrum marmore candido relictum, sed mortuorum ossibus plenum; adeoque Deum à Jobo nec timeri verè, nec diligere. Hæc igitur erat quaestio: Num Jobus ex asse probus sit, an non: An purum putum sit aurum, an adulterinum. Aurum esse obryzum & excoctum affirmabat Angelus; diabolus negabat. Quid jam? Probetur igitur & tentetur. Ad coticulum, ad lapidem lydium examineatur; igne ac malleis exploretur. Hic ergo diabolus, permissâ veniâ, vim omnem exere, totos vermium exercitus in unum Jobum ducere, corpus totum ulceribus opplere, omne pecus abigere, facultates omnes eripere, ipsam conjugem adversus miserimum concitare, septennio toto doloribus affiduis, maximis ærumnosissimum ex cruciare; hoc uno parcere, quod Deus iusserat, non penitus occidere, ceterum suppliciiis omnibus dies non otiosè validissime impugnare, idque modis omnibus agere ac tenta-

re, ut Jobus providentiam divinam malediceret. Fracta hæc omnia, Incassum sævit Avernalis carnifex; successu caruit tanta illius atrocitas; in nihilum abijt omnis tentatio. Victoriæ Jobus multo illustrius & seiprennali prælio reportavit. Exarmatus, victus, triumphatus est cacodæmon. Hic demum orbi patuit à Jobo Deum verè timeri ac diligere. Job aurum purissimum, ignibus & malleis probatum. Hic innocens Jobi simplicitas, hic odium peccati, timor Dei, & amor virtutum enituit. Tentatio dotes animi profert in lucem; virtutem jubet clarescere tentatio. Tentatio hominem sibi ipsi notum efficit. *Panas interrogat, inquit Gregorius, si quis veraciter amat. Quod & Augustinus asserens: Noli ergo timere, inquit, permissum aliquid facere tentatorem: habes enim misericordissimum salvatorem. Tantum permittitur illi tentare, quantum tibi prodest ut exercearis, ut proberis; ut quæ te nesciebas, à te ipso inveniaris.*

Atque hinc quod è priore sequitur, submissionem animi & humilitatem docet tentatio; nemo insolentia docet & superbit, quam qui se ipsum ignorat; nemo non humilis & modestus, qui ipse sibi ex toto notus. Ideo quod Divus prosper dixit; *Ad magnam utilitatem fidelium materia est reservata certaminum, ut non superbiat sanctus, dum pugnat infirmitas.* Hic fidelissimè religiosus scriptor submonens: *Nemo, inquit, tam perfectus est & sanctus, qui non habeat aliquando tentationes, & plenè eis carere non possumus. Sunt tamen tentationes homini sæpe valde utiles, licet moleste sint & graves, quia in illis homo humiliatur, purgatur & eruditur. Nescimus sæpe quid possumus, sed tentatio aperit quid sumus.* Tentatio non solum docet, sed pene cogit hominem ut sese submitat, si paulò attentius hæc secum ipse perpendat: Ah mi bone Deus, quam ego fragilis homo sum! vel aura leviscula me dejicit, alperius verbulum turbat, & ad omnem impatientiam exasperat. Ego hæcenus & scivi & expertus sum temulentiam mihi non leviter obesse, & tamen cum in oculis, aut in manu vinum est, contra scientiam, & conscientiam, & experientiam meam liberrimè delinquo. Scivi hæcenus & expertus sum mulierum consortium & libidinis malum mihi plurimum nocuisse, & tamen cum tentatio invitat, in præceptis voluntariè ruo. Scivi hæcenus & crebro nimium expertus sum, quantum hæc, & illa & ista mihi attulissent damni; quapropter & hæc illa, & ista sexcenties, vel imò millies iterumque millies decrevi ac statui cavere constantissimè. At ubi vel levis tentatio me titillat, illa omnia jam toties ejurata in meam perniciem avidissimè refumo, & me ipsum capitis ego ipse damno. O quoties, bone JESU, animo firmissimè proposui, gulæ nil indulgere, necessitatis limites edendo non excedere, in voluptatis gratiam nihil tangere: hæc mea quotidiana sunt decreta, in ea tamen ferè quotidie pecco. Cum epulæ placent oculis, mox natant salivâ dentes, manus præcipitant, & ad os rapiunt ter millies damnata. Tales sumus herodes, tam constantis propositi Martyres. Imò, quod turpius etiam, dum statuimus gulæ moderari, pro libitu gulam paciscimus. Eheu quotidiana hæc pugna, urinam legitima, & rara est victoria. Ah, quid ego sum in tentatione, quam debilis, quam nullarum virium! Ut vitrum Venetum, tenerimum lapsu vel illisu levî unico in testulas abijt: haud aliter homo tentatus tam nullius roboris est, ut eum vel mæsa, vel vermiculus, vel cicindela turbet, & ad noxam trahat. Tentatio plerumque malos non facit; sed malitiam latentem deregit.

§. III.

Hæc quisquis secum ipse reputat, non potest quin cristas omnemque fastum ponat, & in sui nihilum pudibundus se immergat. Ita beatissimus Paulus: *Nô. 1. Cor. 13. inquit, magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi spiritus, sed non sum carnalis, Angelus Satana, ut me colaphizet. In summo*

premo celo fuit, in Angelorum curiâ confedit, arcanissima quæque audit; semicinctis suis sanavit morbos, demones fugavit; potuissent ista vel modestissimum virtum efferre aliquantulum. Pulsata est ergo infirmitas, ut non superbiat sanctitas. Adolescentes nonnunquam in scenâ Magistratum vel politicum vel sacrum gerunt, Regum & Imperatorum filios agunt, in theatro, aut alibi etiam in templis episcopos induunt: ubi verò performata posita redeunt ad scholas, & Magistro vel recitationis vel scriptiois pensum non reddunt, ferulam subeunt, multantur virgis. Profecto non Imperatoris filius, non episcopus caditur; sed pulsatur negligentia, plectitur inciticia, ut adolescentem non nimium extollat scena, ne superbiat episcopi dignitas, vel regia majestas, virgis castigatur puerilis levitas. Ita nos homunculi quandoque grandia spiramus, & nostram ipsi sanctimoniam & dignitatem circumspicimus. Et quis enim verò neget? Hæredes cali, Angelorum cognati, cohæredes Christi sumus; & diabolus nos ita vexet ac tentet? Sufflemus; * quid pulmonem ventis rumpimus? Hæc, quæso, modestius. Nondum in celo sumus; in arenâ citannum & in palæstrâ luctamur. Si diabolus nos tentet, pulsatur infirmitas, ne efferatur sanctitas; nihil hac in re demitur nostris honoribus: tantum enim citius, nos calum hæredes, nos suos Angeli cognatos, nos Christus cohæredes suos agnosceret, quantum promptius nostram ipsi maximam imbecillitatem cognoverimus. Atqui, Gregorio teste, nemo vires suas in pace cognoscit. Si enim bella desint, virtutum experimenta non produnt. Impudicus miles est, qui foris in pace gloriatur. Nemo sicut quantum profecerit, nisi inter adversa. Cum enim adsunt prospera, cerni virtutum documenta non possunt. Feriamur paternis perturbationibus, ut quantum proficimus, agnoscamus. Tentatus quisque ostendit quidem quantum de Deo profecerit, sed in istis flagellorum afflictionibus etiam quantum de semetipso sit infirmus, agnoscit.

Petrus Galilæus promissa ingentia & perquam magna speravit. Paratus sum, inquit, tecum & in carcerem & in mortem ire: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor: Etiamsi oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Hæc quidem ample ac splendide dicta. Ampullabat Petrus magnificis pollicitationibus. Non abiit diecula, non abiit tertia vel quarta hora, cum longè aliud monstrarent facta. Nec unicam quidem horulam Petrus vigilare sustinuit, sed capto Domino ex hortu se proripere, captum à tergo & eminus sequi, ad focum bis terque capti discipulum se negare, idque etiam iurejurando & anathemate interposito affirmare. Hæc à prioribus quam plurimum distona. Ah quid est Enos, hoc est, homo miser? Pulsanda igitur fuit infirmitas, ne extolleret sese sanctitas. Petrum Petro ostendit tentatio. Permisit Christus lapsos erigeret. Ab hac tentatione tam gravi, quâ victus cecidit, jam multò moderatior ac mitior, jam & cautior atque submissior loquendo fuit. Illustri hoc exemplo patet, Christus à Cruce rediivus Petrum examinans: Simon Ioannis, inquit, diligit me plus his? Ad ea Petrus: Etiam Domine, tu scis, quia amo te. Videte obsecro, respondit ad primam quæstionis partem, non ausus ad alteram respondere. De se proficitur, de aliis alium silet, dicitur aliis: Plus his, plus omnibus te diligo. Demissorem fecit tentatio.

Haud absimili modo rex David: Ego dixi, ait, in abundantia meâ non movebor in æternum. At tentatione non levi concussus: Avertisti, ait, faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Eheu quid homine infirmus. Vir spiritûs divini plenus, tentatione sollicitante otiarur & adulteratur, mentitur & lætrocidatur. Pulsata est infirmitas, ne superbiat sanctitas. Davidem ostendit Davidi tentatio, Fateamur igitur eum tentamur, quam parum no-

bis sit solidæ virtutis, patientiæ, charitatis, fiducia, humilitatis. Proxima est ad humilitatem via, sui notitia. Hanc dabit tentatio. Tentatoris nequitia, profectus nostri principium.

CAPUT VIII

A tentationibus nemo mortalium securus.

TAm gratus plerumque ignis, quam ingratus fumus. Ignis in foco ad coquendos cibos, in fornace ad calefaciendum conclave, ad purgandum aërem pergratus est. Compluribus locis amamus ignem, sed fumum odimus, quem & nares & oculi exorantur. At qui ignem excitare sine fumo nimis quam rarum. Uti capillum umbra, ita & igniculum fumus sequitur. Flamma fumo proxima. Ignem cupimus, fumum igitur non aversemur. Ita differens Chrysothomus: sicut ignem præcedit fumus, inquit, victoria pugnam, ita gloriam Christi, tentatio Antichristi.

Christus ipse tentatus. Sanctissimi homines in priscâ etiam lege tentatissimi. Equis equè tentatus atque Abraham? An non & Patriarchæ alij Naacæ, Jacobus, Josephus, Jobus, Tobias gravissimè tentati? An non Josue, Calebus, David, Ezechias & Elias tentationibus variis exagitati? An non & Anna, Esther, Judith, Abigail, Sara, aliæque laudatissimæ femine suas sepeferunt tentationes? An non Paulus fidelissimus Dei servus omni tentationum genere vexatissimus? Nemo mortalium à tentatione securus. Atque istud isto capite dicendum.

§. I.

A Tentatione nunquam securitas. Nam, quod Paulus dixit: Corret & hereses esse, ut & qui corrobati sum, manifesti sunt nobis. Ita oportet & tentationes esse. Luce 21. Cor. 11. v. 19.

Culentiſſimè Augustinus: Vita nostra, inquit, in hac pergrinatione, non potest esse sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit nisi tentatus; nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest certare nisi inimicum & tentationem habuerit. Qui molendinum ingreditur se farinario pulvere aspergi non miratur; qui officinam subit coriarum madori & fatore non irascitur, qui farum ferrarium ad incudem adit, fuliginosos vultus, malleorum ictus non reprehendit; qui mari se committit, nauseam & vomitum tributi loco pendendum non nescit; nemo miles miratur in bello jugulari homines: ita qui Orbem subit, omnia tentationibus esse plenissima ne miretur. Tentatio est vita hominis super terram. Verissimè dictum: Quamdiu in mundo vivimus, sine tribulatione & tentatione esse non possumus. Nec loci sanctitas, nec sanctorum societas à tentatione ullum præstat munem. Et plerumque, quod addendum, unâ tentatione seu tribulatione recedente, supervenit alia. Christus clarissimè: Nolite arbitrari, ait, quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, sed gladium. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli & tempus pacis. Verum, quamdiu hanc vitam vivimus, tempus belli habemus. In regione beatorum sequetur tempus pacis. Factus est in pace locus ejus. Humana vita est militia; non triumphus; est velitatio, prælium, pugna, conflictus assiduus; loco meliore speranda quies & victoriæ fructus. Veteranum militem audio vociferantem: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Loco longè beatiore audientur victoriæ voces: Absorpta est mors in victoria. Nunc psalmos canimus penitentia scriptos; Nunc ubique bellum & tentatio. Sed quod Jacobus Apostolus pronuntiat: Unde bella & lites in vobis? Nonne hinc ex concupiscentiis vestris, que militant in membris vestris: Radix & causa tentationis, rebellio carnis. Nimirum

a Plantus, Chryf. hom. 49. inc. 24. Math.

tentatione, nulla securitas. Luc. 1. Cor. 11. v. 19. Aug. in psal. 60. post initium, mibi pag. 249.

Initatio Christi lib. 1. c. 13. n. 1.

Mat. c. 10. v. 34. Eccles. cap. 3. v. 8.

Pf. 75. v. 3.

Rom. cap. 7. v. 25.

1. Cor. c. 15. v. 54.

Jac. cap. 4. v. 1.

Sap. cap. 9. v. 15.

Per tentationem...

Aug. in psal. 60.

Tentatio docet...

§. I.

Luc. 21. Mat. 26. Luc. 22. Luc. 22. Luc. 22.

Permissio Christi...

Pf. 75. v. 3.

Rom. cap. 7. v. 25.

1. Cor. c. 15. v. 54.

Jac. cap. 4. v. 1.

Sap. cap. 9. v. 15.

mirum corpus quod corrumpitur, aggravat animam.

Adolefcentem pifci pingebant qui unâ manu alata in altum nitebatur, sed appenfum faxum alteram in imum trahebât, eo significatu, ingenium, fapies, quominus emergat, inopiâ impediri. Ita fanè animus ad fui originem adpirat, fed eum corpus miserabili mole

Matth. c. 26. v. 41. Hier. tom. 6. lib. 4. in cap. 26. Matth. mibi p. 60. Matth. c. 6. v. 13. Idem c. 26. v. 41.

Hieron. cod. tom. 1. in c. 6. epift. ad Gal. mibi p. 155.

Hinc dilacide Hieronymus: Impossibile est, inquit, humanam animam non tentari. Unde & in oratione Dominicâ dicitur: Ne nos inducas in tentationem: quam ferre non possumus. Non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo & impresentiarum non ait: Vigilate & orate, ne tentemini, sed ne intretis in tentationem, hoc est ne tentatio vos superet & vincat, & vos intra castes teneat. Josephus Ægypti prorex à libidinum præfide Abodæo tentatus est adulterio, sed juvenis castissimus in tentationem non intravit. Susanna quoque à nequissimis duobus vetulis est tentata, sed nec illa intravit in tentationem. Has vires, hanc vincendâ tentationis gratiam à Deo postulamus. Nam vinci, ait Hieronymus, vel vincere, nonnunquam in nostrâ est potestate; ceterum tentari in potestate tentantis est. Si enim Salvator tentatus est, quomodo potest esse securus intentatum se vite hujus maris transire?

§. II.

Sunt homines animi pusilli qui secum jam plane actum putent, cum paullo acerbius tentantur. Hominem ita pavidum erudiens Gregorius: Unde fit, inquit, ut dum subitâ tentationis procella tangitur, despectum se à Deo & perditum suspicetur? Quæ quidem tranquillius si prævideret, tolerat; corum tamen omnino certamina, etiam si prævideat, non declinat, quia cursus nostri itineris nequaquam peragitur sine pulvere tentationis. Subinde verò ita circumfremantibus tentationum moribus angustatur, ut rectè de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in vita sua pars, & anima illius cibis ante desiderabilis. Sed nemo desperet: Misericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reprobari. Hic oleum Solatii affundens Jobi liber: Appropinquavit corruptioni anima ejus, inquit, & vita illius mortifera. Consumpta est caro ejus à suppliciis. Sed addit: Deprecabitur Deum, & placabilis erit, & videbit faciem ejus in júbilo.

Job cap. 33. v. 20. In tentationibus non desperandum. Ibid. v. 22. & 25. Ibid. v. 26.

Christiani miles omni solatio destitutus pro Domini Jesu gloria certare debet.

Rom. cap. 8. v. 17. Pf. 68. v. 21. Psalm. 21. v. 8. & 12. Matth. c. 27. v. 46. * Ambros. tom. 1. lib. de bono moris mibi p. 249.

Nemo liber, nemo tutus à tentatione, sicuti bellum neminem pronuntiat securum à plumbeâ glande, alifque vite periculis. Fistulis ferreis in bello personant omnia, & hoc quotidianum est; tormentorum aneorum tonitrua non expavescit miles, qui sæpe pulverem tormentarium habet, & panem non habet. Ille tamen erofum militem nihilominus solatur, quod hosti resistere, cum fami vix possit. Ita prorsus Christianum non terreat tentationes, etsi magnâ vi catervatim irruant: habet unde iis resistat, etsi solatorum fomenta non habeat quibus animum reficiat: Non refert; Non pugnare tantum, sed & vincere possumus, tamen solatiis careamus. Imò tantò gloriosior est victoria, quantò difficilior pugna, quantòque minus sensilis habet præsidii. Non est arduum pugnare pro Christo cum divina desuper rorent solatia: hoc viri est, & verè Christiani militis, omni solatio destitutum, pro Domini Jesu gloriâ decertare, & cælum licet nubilum, licet ferream amicitissimam tamen occibus salutare. Hoc proflus est conformem fieri imaginis filii Dei, qui crucis tormenta passus: Sustinuit, ait, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inveni. Omnes videntes me, deriserunt me. Quoniam non est qui adjuvet. Deus meus, v. 8. & 12. Deus meus, ut quid dereliquisti me? Hæc certandi norma Christianis ad imitationem proponitur, ut tentati vel acerbissimè ad lutum se ducem conforment. Hæc omnis vita plena laqueis, tentationibus plenissima. Quod explicans Ambrosius: Injiciunt, inquit, hono-

ris appetentiam potestates mundi, ut te extollas. Quoties in oratione nobis, quâ maximè Deo appropinquamus, ostenduntur ea, quæ plena sunt opprobrii aut sceleris, quo nos à studio præcationis avertant. Quoties inimicus cordi nostro conatur inferere, quo nos reflectat à sanctitatis proposito & pio voto. Quoties corporeos inflammat ardores. Quoties occurrere facit oculos meretricios, quibus castum justè affectum, ne imprævisio amoris spiculo feriat imparatum. Quoties inserit animo tuo verbum iniquum, & cogitationes cordis absconditas, de quo tibi dicit lex: Attende tibi, ne fiat verbum absconditum in corde tuo iniquum, & dicat tibi Dominus: Quid cogitas mala in corde tuo? Sed te oblectare quasi bonus miles Christi Jesu, & inferiora obliviscens, terrena despicens ad cælestia, & æterna contendit. Attolle animam tuam, ne eam sollicita esca laqueorum. Voluptates sæculi, esca sunt, & quod pejus est, esca malorum, esca tentationum. Dum voluptatem quæris, laqueos incurris. Omne iter istius vite, plenum laqueorum est. Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in piris templorum, in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei in philosophis, laquei in cupiditatibus, oculus enim meretricis laqueus in studio castitatis. Exiguus enim momentis mens inclinatur humana, & huc atque illuc pro versutiâ suaderis frequenter impellitur. Quisquis es, strenuè pugna, ut denique cantare possis illud epinicion: Anima nostra sicut passer crepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus.

§. III.

Hebræus psaltes canit: Dominus interregat justum & impium. Sed quænam, oro, crebrius? illum an istum? quem severius interrogat, quem asperius tentat? Hoc scire nostrum non est. Hoc sciamus, tentationes foribus excubare, ubique obvias occurrere, in conclave nostrum (parum hoc) in eor nostrum penetrare. Tentatio in hortum omnium amantissimam perrepsit. Orcinus coluber rimam certè reperit, quâ intraret. Vespisus cæli foribus ne intrare admittere ausi superbiæ tentatio, imò in ipsum etiam cælum perreptavit, & seditionem illic inter Angelos inauditam, infandam concitavit. Locis omnibus insidias struit tentatio.

Chrysofostomus creberrimam mentionem regis Hebræi David injiciens: Hæreo, inquit, & æstuo, ac mente excido: quomodo David rex, propheta, Dei servus Christi pater & avus carne, humilitate armatus, virtutibus plenus, vir secundum cor Dei, peccatis maximè pessumdari permittitur? Tentatus & lapsus corruit: Legem severat: non machaberis, non occides. Et machus tamen & homicida fuit. Et propheta. Itaque qui se excipiat stare, videat ne cadat. David ipsèmet orabat: Cunctis fecerit virtus mea, ne derelinquas me. Et usque in senectam & senium, Deus, ne derelinquas me. Nec sibi ipsi nec diabolo quisquam fidat, tamen possit dicere: Ego vigiliis, ego precibus, jejuniis, lacrymis, ciliciis in hostem me armis; castigo corpus meum, largas do elemosynas, sacras præceptiones optimas & legi sæpius & audivi, hæctenus utcumque feliciter progressus sum. Nihilominus quisquis es, vide ne cadas. Nam illa omnia & regi David fuerunt usitata. Oravit rex iste. Hinc illa psalmodum testimonia: Septies in die laudem dixi tibi. Jejunavit: Genua mea immutata sunt à jejunio & caro mea immutata est. Vigilavit: Mediâ nocte surgebam ad confitendum tibi. Flevit: Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Castigavit corpus: In diebus cilicio, humiliabam in jejunio animam meam. Aliis etiam rigoribus carnem maceravit: Cinerem tanquam panem manducabam. & potum meum cum steru miscebam. Et tamen tentatus & lapsus est. Ne confundamus itaque stantes, ait Chrysofostomus, sed nobis ipsi dicamus: Qui videat stare, videat ne cadat. Neque jacentes desperemus, & nobis dicamus:

Nunquid

Non quid qui cadit, non resurget? Nam & multi postquam in ipsum ascenderunt cali vericem, & omnem exhibuerunt tolerantiam, & in desertis morati sunt, nec in somnis quidem viderunt mulierem; quod paulum torpuerint, supplantati sunt, & ad ipsum malitiam barathrum devenerunt. Vigilemus charissimi, per angustam ambulemus viam, confidentes simul & timentes: timentes quidem propter utrimque posita precipitia, confidentes propter nos procedentem Jesum. Ambulemus vigilantes & expergefati: vel si paulum quis dormitaverit, illico prostratus est. Non enim sumus Davide solertiores, qui cum parumper neglexisset, in ipsum precipitatus est peccati barathrum, sed circumsurrexit. Quid si justus ille paululum torpescit talia cepit vulnera, quid patiemur nos si negligentes fuerimus? Ne consideres itaque quod cecidit, aut torpeas, sed quanta post hoc fecit, considera, quor lacrymas exhibuit, quantum penitentia, noctes jungens diebus, fontes emittens lacrymarum, lectam lacrymis abluens, saccum indutus. Si vero ille tantâ eguit conversione, quando nos salvari poterimus, qui post tot peccata nullo dolore afficimur?

Ergo in hoc Mundo periculossimo, quod idem Chryso- stomus affirmat, vivimus quasi in pelago, ubi nunquam est minor tempestas. Etsi tempestas interdum non fuerit, tamen semper timor est tempestatis. Sic & in hoc mundo viventibus, nunquam est minor tentatio: etsi tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis semper est.

Quæ Hieronymus nervosa dictione confirmans: Stadium est, inquit, hæc vita mortalibus. Hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in calos; & tu pacem arbitraris in terrâ, quæ nubibus germinat, & spinas, quam serpens comedit? Magnis inimicorum circumdamur agminibus, hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura post modicum, pugnat sola cum pluribus. Nôme autem melius est, brevi tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, lassescere sub lorica, & postea gaudere victorem, quam impatientia unius horæ servire perpetuo? Paulus, vas electionis, separatus in Evangelium Christi, vocatus de celo, post famam & tota Jesuina, post nuditatem & carceres, ter virgis cæsus, ter naufragus, semel lapidatus, periculis & laboribus continuis, assiduâ morte occupatus, & tamen à tentationibus nequaquam liber exclamat: Infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis hujus? Et tu putas te securum, non tentandum? Tu cave tibi à teipso, carni non nimium parce. Paulus jam flagellatum & virgis concisum corpus suum ipse insuper castigat, atque in servitutum redigit, & tu deliciis vacas, affectibus indulges? Tentatio ubique proxima est. Quod & beatus Leo adstruens: Quis enim, inquit, in hujus vitæ constitutus incerto, aut immunis à tentatione, aut liber invenitur à culpa? Quis est, qui nihil virtutis sibi adjici, aut qui nihil vitii sibi optet auferri: cum & adversa noceant, & secunda corrumpant, nec minoris sit periculi, credere desideratis, quam abundare concessis? Invidia sunt in divitiarum amplitudine, invidia in paupertatis angustis. Ille elevat ad superbiam, he incitant ad querelam. Tentat sanitas, tentat infirmitas: dum & illa materia est negligens, & hæc causa tristitia. Laqueus est in securitate, laqueus est in timore, nec interest utrum animus, qui terreno tenetur affectu, gaudis occupetur, an curis: cum par morbus sit, vel sub vanâ delectatione languere, vel sub anxâ sollicitudine laborare. Omne genus hominum tentationes vellicant.

Ipsium etiam Servatorem à diabolo tentatum considerans Gregorius: sed ecce, inquit, cum dicitur Deus homo vel in excelsum montem, vel in sanctam civitatem à diabolo assumptus, mens refugit credere, humana hoc audire aures expavescent. Qui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus, si in illo & alia facta pensamus. Quid mirum, si se permittit ab illo in montem duci, qui se pertulit etiam à membris illius crassitie? Non ergo indignum Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Omnia ubique laqueorum plena, tentatio nusquam non vicinissima. Sed solatium grande Climacus præbens: Nullum, inquit, certius argumen-

Tom. II.

tum est, quod demones à nobis victi sint, quam si nos gradum 27. acerrimè oppugnent. Tu verò animosissimè oblu- de Quire, ctare, & quod idem Climacus monet, Congregata mihip. 284. custodi.

CAPUT IX.

Tentati hominis duodecim in spiritali pugna stultitiæ.

Les diei eruat verbum. Victus hodie cras pugnat P sal. 18. v. 3. cautiùs. Ducis artem insaulta prælia quasi tristes, sed fidi edocent magistri, atque ubi sit etatum, plagis admonent: sic agricolam sterilitas agrorum, Architectum lapsus ædium, iterati casus equitem, nauam graves acutus procellæ: errando dicitur. M. Marcellus prælio victus die proximo in aciem rediit, victorem suum majore quam ab illo pridie victus erat, prælio vicit. Julius Cæsar ad Durachium inferior, ad Partaliam moxingenti prælio victor fuit. Ita Romani milles strati surrexere alius, ut non hostes tantum sed, modò tam formidabiles, sed totum ex ordine terrarum orbem virtus illis accleritas subjeceret. Multos docet experientia, quos non docuit schola, & præceptoribus ludum caput hausit oculis, quod auribus non valebat. Nulla rerum humanarum certior Magistra, nulla discutendi erroribus aptior, quam tentatio & experientia. Nusquam clariùs, quam inter tentationum vulnera prominet animi magnitudo. Ut igitur quis se ipsum melius nosse discat, quantarumque sit virium vel ictus intelligat, duodecim stultitias in spiritali pugna passim 12. Stultitiæ in spiritali pugna committi solite. committi solitas hic exponemus.

§. I.

1. Ante pugnam armare se nolle. Sunt qui tunc primum arma corripunt, cum vulneris dolorem sentiunt. Hic Siracides monet: *Prepara animam tuam ad tentationem.* Hostium mediis semper excubet armatus.
2. Arma sumere nimis ponderosa. Orate perpetuo, nunquam labOrare velle, immoderatis se jejuniis exhausti- sumere nire; subito se iterum cibis farcite, oneri sunt non defensionis.
3. Arma in ipso consuetudine projicere. Arma sanè projicit & certatim fugit, qui in ipsa tentatione Patientiam & Humilitatem exuit. Sapientia vox apud Boethium est: *Talia tibi contuleram arma, quæ nisi prior abjecisses, invicta te firmitate tuerentur.* Homo verè patiens & humilis planè inviolabilis, insuperabilis, inexpugnabilis.
4. Eâ parte, quâ quis impugnatur, minus se munire. Ad avaritiam pronus eleemosynarum liberalitate se munit. In luxuriam propensus Abstinentiâ & fugâ se armat. Ad superbiam concitatus, sui contemptu se tutetur. Ubi te sentis debiliorem, eò vires collige. Ulceri & parti læsæ, non sanæ, malagma est admoendum.
5. Nolle hosti resistere loco opportuno. Ut hostis excludatur urbe, accendus est à portis. Ad exteriorum sensuum hosti resistere loco oportuno. manus contrahe, gulam substringe, de oratui moderare. Væ urbi, si hostis occupavit portas.
6. Hostem jugulare nolle, dum parvulus & invalidus est. Hostem Beatus qui tenebit & allidet parvulos luos ad petram, jugulare nolle, dum parvulus & invalidus est. Serpens antiquus est lubricus, ni maturè illum arceas ab animo, in eum totus illabetur. Caput serpentis obtere dum parvus est, ne in grandem colubrum excreseat. Principis obsta, tentationem, antequam invalescat, enerva.
7. Oppugnare amicos, inimicis applaudere. Propria voluntas, proprium & contumax judicium plus nocent homini, quam alii omnes illius inimici, hos tamen propriam dete.

N n n

priam voluntatem propriumque iudicium complectimur, illos odimus & averſamur, qui Voluntati & Iudicio nostro vel minimùm contradicunt. Verè & pugna.

8. Cum eo hoste velle congregi & cominus pugnare, qui eminus est vincendus. Sæpe hostis acquirit vires è vicinâ; talis est libidinis tentatio, & omnia vitia voluptatis aliquid stillantia, quæ longè rectius fugi, quàm collato pede superantur. Adversus hæc tantò felicior pugna suscipitur, quantò remotior.

9. Fugiendo velle hostem vincere, qui pugna vincendus est statariâ. Eius generis fuit adversa & incommoda omnia, his verâ patientia non cedit, nec ea vincit fugiendo, sed ferendo. Pedem cum illis confert, & universa superat, placidè tolerando. Verberant nos & lacerant res adversa. Non est savitia; certamen est, quod quò sæpius adierimus, fortiores erimus. Ad contemnentiam malorum omnium potentiam, animus patientiâ durandus est.

10. Armis pugnare similibus, cum pugnandum esse contrariis. Quid stultius & minus Christianum, quàm odio contra odium, garrulitate contra garrulitatem, stultitiâ contra stultitiâ, conviciis adversus convicia pugnare. Disparibus hæc armis certandum est. Cædium amore, Garrulitas taciturnitate, fatuitas sapientiâ, convicium faustâ precatone oppugnandum. Primâ legis est: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed e contrario benedictes. Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

11. In eo hoste debellando frustra se fatigare, qui debellari potest sine labore. Melior est patiens viro forti. *Quid igitur vindictam operosâ moliris? Expecta Dominum, & liberabit te. † Magis eminet fortitudo in perferendis adversis, quàm in aggrediendis armis. Tu ergo, quiesce, sile, patere, & causam tuam Deo committe. Ille in hostes tuos, te quiescente ac silente, acerrimè vindicabit temporari.

12. Hostem suum ad suimet exitium & interitum juvare. Non est timendus hostis, qui non vincere potest nisi volentem aut juvantem. Diabolus certè nec vincere nisi volentem nec jugulare potest, nisi juvantem. Diabolus pectori gladium, apponit, cum fœdas noxiâque cogitationes suggerit, tu ipse hunc gladium cordi tuo infligis, cum cogitationibus consentis. Diabolum juvas, cum ad foveam, in quam præcipiteris, properas. Fovea profunda est meretricis, & puteus angustus aliena.

§. II.

A Dversus istas, quas memoravimus, stultitias in spiritali pugna, non leviter juvabunt præceptio-

3. Præceptiones contra diestias stultitias:

1. Tentationes aperiendæ, sed non obvio cuique.

Gen. cap. 31. vers. 5.

I. Tentationes aperiendæ, sed non obvio cuique. Aperiendas esse tentationes omnium sapientum est consilium, sed aperiendas intelligenti regum harum perito. Veluti duo nebulones Susannæ pudicitiam tentantes, alter alteri suam tentationem pessimè aperuit, nam cæcus cæcum duxit, & ita uterque in foveam corruit. Saccus frumentarius nucibus plenus seipsum prodit, animus tentationibus agitur agerrimè se continet, quin erumpat, aut certè signis prodatur. Jacob Rachelem & Liam affatus: Video, inquit, faciem patris vestri, quod non sit erga me sicut heri & nudius tertius. E vultu didicit avunculi contra se tentari notas. Tentationes detegere sed prudenti, & qui conscientias tractare nōvit, consultissimum, imò necessarium, alioqui cor exedunt, & ad pessima quæque impellunt, tam insipienter clausa. Spiritales viri experimentis creberrimis, & malo suo didicerunt, non sibi prius lucem è caelo alluxisse, quàm ipsi conscientiam & animum tentationibus inquietum Magistro spiritali aperuerint. Silentium hac in re perniciosissimum est. Tentationes patefacere, sed imprudenti aut obvio cui-

que, pessimum, nocentissimum. Nam tentatus alium turbat & seipsum non juvat.

II. Tentationum multitudo præmeditanda. Solebat Abbas thronos suos in turrim editam educere, & loquente manu remotissimum locum commonstrans: En, ajcebat, si ab hac turri usque illuc quò peringere possunt oculi, omnia crucibus essent opplera, tu tamen tuas esse numerosiores crede. Animam tuam ad tentationem præpara. Innumera tibi etiânum toleranda. Ita in antecessum munit thronem.

Anno Christiano millesimo decimo sexto Benedictus VIII. summus Pontifex regem Sarracenum prælio vicit. Rex fugit, sed vires denuò collegit. Atque ut Pontificem tereretur, grandem saccum fardianis glandibus, seu, castaneis plenum misit cum hac denunciatione: Tot milites æstate proximâ expectaret, qui vastarent Italiam. At Pontifex ut literis nimium animosus responsum congrueret, Marsupium milio iussit impleri, & Sarraceno regi transmitti, his additis: Veniret modò, salutandum eum à tot armatis, quot milia grana marsupio clauderentur. Darius, ut ferunt, hosti Alexandro Macedoni peram misit papaverè stipitatum, & unâ dici iussit: Auferet progressi si veller: peditarum & equitarum sibi tam esse numerosum, quàm missum papaverè esset cerneret. Quod Alexander solum gustans expuit, & sacculum pipere non consulto plenum remisit cum dictis: Tam peditatus quàm equitatus meus tuo est minor, sed est animosior. Tales sunt mina diaboli, quales erant insanorum ducum milio. Sed adit, & innumere nos tentationibus incurset, quisquis auxiliatore Deo pugnat, impavidus proclamat: Dominus illuminatio mea & salus mea quem timebo? Si consistant adversum me castra, & non timebit cor meum. Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo. Non timebo milia populi circumdantis me.

Othoni I. Imperatori bellum memorant denuntiatum adjectis his minis: Plures hostiles gales in Germaniâ spectandas, quàm ea tota pileolos habeat stramineos. Rixit Imperator præsumptum barbaricum, & insolenti regi vicissim denunciari iussit: Veniret, si animo id sedisset, & coram cerneret quàm militares essent straminei pileoli. Hinc miles pileatus non galeatus in aciem iussit descendere. Venit igitur rex barbarus, & vidit, sed reverè non vicit. Nam prælio fufus, fugatus, captus est. Multitudo tentationum & copia quæ vel unicum hominem infestat, sit velur culeus castaneis, aut marsupium milio, aut pera papaverè, aut crumena pipere, aut saccus nucibus referus, nil tamen trepidandum. Solatio est quod Elisæus ministro suo dixit: Noli timere; plures enim nobiscum sunt, quàm cum illo.

Affyrorum rex Sennacherib ingenti cum exercitu in 2. 2. Judæam sese infudit, omnemque impetum belli adversus Hierosolymam vertit. At verò rex Ezechias rebus bellicis prudenter ac maturè dispositis, ad cohortandum populum progressus: Viriliter agere, inquit, & confortamini, nolite timere, nec paveatis regem Affyrorum, & universam fam multitudinem quæ est cum eo, multò enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatus est populus huiusmodi verbis. Ita omnino præmeditanda tentationum multitudo, non formidanda. Nobiscum est Dominus Deus, qui auxiliator est noster pugnatque pro nobis.

§. III.

III. Removendus tentationum fomes, agendum viriliter. Silex & chalybs si collidantur, scintille profluent, celer emicat ignis, fomitem huic igni subtrahite, si eum nolis vivere; sua tentationibus fomenta diripe, si eas nolis invalescere. Ite nunc vani; pecunias acervate, honores & dignitates inhiate, voluptates undequaque conquire, indulgete genio, sit plena sensibus licentia.

His fomentis tentationes gaudent, his crescunt. Ita cul-
leus nucum refertus colligitur.

Nuces relinquere Latinis est, imagunculas, crepundia, pupas, ineptias, nugas, fabulas amovere, tractare ser-
feria. Ita Perlius:

Et nucibus facinus quascunque relictiis.

Apud Romanos veteres sponfus cum domum du-
xisset sponfam, nucem sparsit, ut eo ritu sese jam emanci-
patum, pueritiam & puerilitatem finitam testaretur.
Perinde si diceret: Reliqui nucem. Nucem repetere, ad
nucem redire, aut à nucibus nunquam recedere, est apu-
nas, puerilia, affanias semper tractare. Atque hoc est,
quod crebrius instillat Paulus: *Cum essem parvulus, loque-
bar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus.*
Quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.
Fratres nolite pueri effici sensibus. Pueri pluris faciunt nucem
deauratas, quam centum aureos. Nimis quam puerile
est, culmum unicum attendere, & manipulum totum
negligere; sestertios aliquot lucrari, & mille coronatos
perdere. Hoc mundi vanitas & vanitatum maxima va-
nitas est. Hæc nostra est infantia, hæc insipiens pueritia:
Res temporis solertissimè curamus, quod æternitatis
est, oscitanter transimus; ludicra & vana impigerrimè
tractamus, animi salutem inter postremas fore curas
habemus. Expendendos nummulos etsi paucos, decies
veras manus, in omnem vitam pœnitenda &
nocitura ore libertimo profundimus, nec damnum æsti-
mamus. Terræ punctum inter nos ferro & igni dividimus,
ethæ neglecto celo. Infantis miserabilis, deplora-
nda pueritia. Hæc nostræ tentationes sunt, nec eas esse
credimus, muscas venamur, & apros dimittimus. Ita
raro aut admodum serò recedimus à nucibus. Nucem o
pueri, nucem à seriis, à divinis, à celestibus, ab æternis vos
avocant. Exuamus, obsecro, hanc pueritiam; virilitet
agamus; & æterna fluxis nunquam non præferamus.
Confortemur & animosè resistamus hosti. Circa labo-
rem non constat hæc pugna, non venit palma, non obri-
netur victoria. Comesse qui vult nucleum, frangit nu-
cem. † Qui quærit honorem, ne fugiat laborem; qui se-
ctatur voluptatem, impendat prius sudorem. Nux cul-
leolis tegitur amaris & duro putamine, recens nucleus
suâ tunica evolutus pergratus est. Hæc sine morâ & la-
bore non sunt. Idem in omnibus scientiis. Vis Poëti &
Rhetoricæ studere? Grammaticæ leges prius sunt edi-
scendæ. Vis Physicæ, Metaphysicæ, Theologiæ navare
operam? Prius in spinosissimâ Logicâ sudandum. In
virtutis studio initium amarum, progressus facilis, finis
jucundus. Tentatio nucis instar corticem habet durum
& acerbum. Sed frange nucem, si vis esse nucleum. Ca-
ve, nux ista te robustior sit.

Ambianum * narrat nucibus expugnatum hoc stra-
tagemate. Ferdinandus Antellus ortu Cantaber, Præ-
toris Pompejopolitani filius, Dorlani præsidio præfe-

ctus validâ manu Ambianorum fines oberrabat, si forte
casum urbis occupandæ reperiret. Quod ut ex voto suc-
cederet, confictâ famâ sparsum, prædarios S. Pauli in
Belgio, quod stipendia non procederent, tumultuari.
Hac scenâ Belgarum quinque nullia evocati Dorlanum
advolant, ubi fortuito claudo recreari de nocte magnis
itineribus Ambianum tendunt, & appetente die ad ter-
tium ab urbe lapidem in ruderibus ac maceris latent.
Antellus portis multâ jam luce reclusis, quadraginta
milites, qui villatico habitu cultuque annonarias sarcina-
nas dorso gestent, subornat. Hic quidem gallinas, ille
ova, hic scopas, iste caseolos, alii vitulos, alii olera,
alias alii rusticanas merces ferebant. Hos in tus lorica-
tos, & brevibus sclopiis ac pugionibus accinctos præ-
mittit, qui diverso itinere portam, quâ in Atrebatem exi-
tur subeunt, & sub falce anhelantibus similes ad levandas
sarcinas in urbis aditu subsistunt, donec onustum
plaustrum à quatuor militibus rusticâ veste dissimulatis
actum insideret pontem pensilem, ex illis unus sacciperium
nucibus plenum, veluti casu solutum effundit; ac-
currunt portæ custodes per lasciviam, & nucibus atteti,
à rusticis confodiuntur, qui, ne pensiles cancelli * fune
se cto demissi aditum obstruerent, plaustrum opponunt,
& explosi scopeti signo dato vestibulum insident, quo
sonitu Antellus cum suis excitus advolat, & in urbem
irrupit, mœnia, turrès, compita, & munitiora urbis
loca præditiis firmat; populus sacris quadagesimæ con-
cionibus attentus, audito campanæ classico, & discursu-
rentium stremitu, in vicis exit, sed hostium armis terri-
tus, in domos refugit. Comes S. Pauli, provinciæ &
urbi præfectus cum suis evolat, & fugâ periculo se sub-
ducit. Nemo repertus in tanto discrimine, qui manus
moveret, plus omnes in pedibus quam in dextris spei
reposuere. Ita Ambianum, urbs Galliæ Belgicæ præ-
stantissima, nucibus expugnata Anno 1397. die decimâ
Martii.

Hoc etiânum diaboli stratagemata est frequentissi-
mum, imò quotidianum, mentem humanam expugnare
nucibus. Quid enim honor, amplitudo, dignitas, nomi-
nis splendor, famæ celebritas? Nucem sunt ista & plerun-
que castæ. Quid autem laminæ, quid opes & divitiæ, quid
omnes orbis thesauri? Reverâ nucem sunt in orbem alte-
rum à nemine asportandæ. Quid voluptates fluxæ nisi
nucem verminosæ? Attendite, Christiani, attendite, dia-
bolus rusticus larvatus, sed jam à quinque millibus an-
norum miles exercitatus, sacciperium nucibus ple-
num effundit ut decipiat, ut urbem munitam mentem
humanam occupet, & celum rapiat. Nemo fidat, frau-
des sunt. Nemo fidat, imposturæ sunt, quibus incautos
fallit. Nucem abscondit sacco, stratagemata mendacio,
scelera virtutis velo. *Inimicitia idemdem specie, ait Chry-
sostomus, crudelitatis venenum ejaculatur.* Hostiles fallacia
cum notæ sunt, jam pæne victæ sunt.

* Cataractes, aut Cataracta.

Chrys. 10. 4. in cap. 6. ad Rom. homilia 10. mibi pag. 90.

